

Svenska män i solens och lejonets land

– en fallstudie av svensk orientalism i Persien 1911-1925

C-uppsats: Historia Pk, vt 2006

Författare: Sandra Karlsson

Handledare: David Gaunt

Datum: 2006-05-21

Innehållsförteckning	s. 1-2
1 Inledning	s. 3
1.1 Definitioner	s. 3
1.2 Syfte och frågeställning	s. 3-4
1.3 Teori och metod	s. 4-7
1.4 Källor och källkritik	s. 7-8
1.5 Forskningsläge	s. 8-11
1.6 Bakgrund om Persien	s. 11-12
2 Tre memoarförfattare, ”de andra” och tysksympatier	s. 13
2.1 Pravitz – <i>Från Persien i stiltje och storm</i>	s. 13
2.1.1 Persien	s. 13-14
2.1.2 Persiska egenskaper	s. 14-15
2.1.3 Persisk religion och sedvänja	s. 16
2.1.4 Kvinnorna i Persien	s. 16
2.1.5 Svenska egenskaper	s. 16-17
2.1.6 Andra folkslag och nationaliteter	s. 17-19
2.1.7 Ambivalenta uttalanden	s. 19
2.1.8 Sammanfattning	s. 20-21
2.2 Nyström – <i>Fem år i Persien som gendarmofficer</i>	s. 21
2.2.1 Persien	s. 21-22
2.2.2 Persiska egenskaper	s. 22-23
2.2.3 Persisk religion och sedvänja	s. 23
2.2.4 Kvinnorna i Persien	s. 23-24
2.2.5 Svenska egenskaper	s. 24-25
2.2.6 Andra folkslag och nationaliteter	s. 25-26
2.2.7 Ambivalenta uttalanden	s. 26
2.2.8 Sammanfattning	s. 27-28
2.3 Bergdahl – <i>”Polisrapport” från Teheran</i>	s. 28
2.3.1 Persien	s. 28-29
2.3.2 Persiska egenskaper	s. 29-30
2.3.3 Persisk religion och sedvänja	s. 31
2.3.4 Kvinnorna i Persien	s. 31

2.3.5 Svenska egenskaper	s. 31-32
2.3.6 Andra folkslag och nationaliteter	s. 32-33
2.3.7 Ambivalenta uttalanden	s. 33
2.3.8 Sammanfattning	s. 33-34
2.4 Nazistsympatisörer?	s. 35-38
2.5 Andra kopplingar till Tyskland och Nazismen	s. 38-39
3 Resultat och slutdiskussion	s. 40-42
Käll- och litteraturförteckning	s. 43-44
Tabellförteckning	s. 44
Bilaga	

1 Inledning

1911 tillfrågades den svenska regeringen av den persiska om militär kunde sändas till Persien för att organisera uppbyggnaden av ett landsvägsgendarmeri i Persien. Samma år kom de första svenska officerarna till landet.¹ Att Sverige tillfrågades bör bero på att omvärlden såg detta land som en liten nation som inte skulle ha några egoistiska intressen i frågan.² Gendarmeriets uppgift låg i att göra vägarna säkra från rövare³ samt att organisera en fungerande poliskår på de orter där detta saknades.⁴

1.1 Definitioner

I ett tidigt skede som detta presenteras definitioner och förklaringar av ord för att redan från början underlätta för läsaren. Det landområde som berörs i denna uppsats är idag känt som Iran. Författarna till de memoarböcker och övrig litteratur som nedan behandlas använder dock oftast benämningen Persien vilket var den allmänna benämningen på landet i västvärlden under tiden som behandlas. 1935 byttes namnet Persien till Iran.⁵ Landets egen befolkning kallade dock sitt land för Iran under undersökningsperioden.⁶ Persien är det ord som kommer att användas i uppsatsen för att inte skapa förvirring då citat kommer att förekomma med ord som Persien och perserna.

Ordet gendarmeri som frekvent kommer användas genom hela uppsatsen betyder en poliskår som är militärt organiserad och som ska stå för att ordning upprätthålls i ett område.⁷ Det svenska gendarmeriet i Persien bestod av representanter från både polis och militär. I Ineichens register, som presenteras senare, listas 53 svenska män som var stationerade i Persien. Av dessa utgör polismän sju stycken. Övriga utgörs av män från det militära.⁸

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att belysa de nedresta svenska officerarna och poliserna samt perserna ur ett ”vi och de andra” –perspektiv. Detta med utgångsläget i svenskarnas ögon.

¹ Fazlhashemi, Mohammad (1999) ”Att civilisera ett röfvarband” – Svenska officerare i Persien 1911-1915. ur Granqvist, Raoul (red.) Svenska överord. En bok om gränslöshet och begränsningar. s.116

² Arne, Ture J. (1952) Svenskarna och Österlandet. s. 126.

³ Fazlhashemi, Mohammad (1999) ”Att civilisera ett röfvarband” – Svenska officerare i Persien 1911-1915 ur Granqvist, Raoul (red.) Svenska överord. En bok om gränslöshet och begränsningar. s. 116.

⁴ Pravit, Hjalmar (1918) Från Persien i stiltje och storm. s. 84.

⁵ Bonniers compact lexikon. (2001) s. 475.

⁶ Nyström, Per (1925) Fem år i Persien som gendarmofficer. s. 14.

⁷ http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=180999

⁸ Ineichen, Markus (2002) Die schwedischen Offiziere in Persien (1911-1916) Friedensengel, Weltgendarmen oder Handelsagenten einer Kleinmacht im ausgehenden Zeitalter des Imperialismus? s. 217-222.

En jämförelse med etno-chauvinism och orientalism kommer att göras. (Dessa begrepp kommer att förklaras under teori och metod-delen nedan.) Detta ska sedan kopplas till ryktena om svenskarnas i Persien påstådda tyskvänlighet. Vidare ska en jämförelse mellan memoarförfattares sätt att se på perserna och svenska journalisters sätt att göra det utföras. För att besvara detta finns följande frågeställningar:

- Hur såg de svenska poliserna och officerarna på sig själva och på perserna samt på Sverige och Persien?
- Kan man göra kopplingar mellan de svenska officerarna/poliserna och tyskvänlighet samt nazism?
- Vilka inslag av ”orientalism” och ”etno-chauvinism” använde memoarförfattarna då de beskrev olika folkslag i Persien?
- Fanns det en skillnad mellan vad de svenska poliserna och officerarna skrev och hur svenska tidningar rapporterade vad gäller synen på perserna?

1.3 Teori och metod

Utgångspunkten är att belysa detta skede i historien ur ett ”vi och de andra”-perspektiv. Denys Hay har definierat detta perspektiv som *idén om Europa* och menar därmed ”ett kollektivt begrepp som identifierar »oss« som européer gentemot alla »dem« som inte är européer, och det kan faktiskt hävdas att den viktigaste komponenten i den europeiska kulturen är just det som gjort denna kultur hegemonistisk både inom och utanför Europa, nämligen idén om en europeisk identitet som är överlägsen i förhållande till alla icke-europeiska folk och kulturer.”⁹

Vidare kommer detta ses i förhållande till Saids *orientalism* ”en lång tradition av något som jag kommer att kalla *orientalism*, ett sätt att förhålla sig till Orienten som har sin grund i områdets speciella ställning i det europeiska Västerlandets historia. Det är inte bara det att Orienten ligger alldeles intill Europa; det är också där man finner Europas bästa, rikaste och äldsta kolonier, källan till dess civilisation och språk, dess medtävlare på det kulturella området och en av dess mest inpräntade och ofta återkommande bilder av Det Annorlunda. Därtill har Orienten bidragit till definitionen av Europa (eller Västerlandet) genom att vara dess motbild, motidé, motsatta personlighet och en motsatt erfarenhet.”¹⁰ och även till Ola Larmsos etno-chauvinism som Fazlhashemi skriver om ”Ett begrepp som kan beskrivas som ett förhållningssätt som oftast kommer till uttryck i mötet

⁹ Said, Edward W. (1993) *Orientalism*. s. 9.

¹⁰ Ibid. s. 3.

med andra folkgrupper och som bygger på en uppfattning om att den egna kulturen är den 'rätta' och 'naturliga' kulturen. Åtskillnaden mellan Det Egna och Det Andra sker inte på grund av biologiska åtskillnader utan snarare på kulturella skillnader. Andra kulturer bedöms och tolkas med utgångspunkt i den egna kulturen.”¹¹

För att nå syftet kommer textanalys att tillämpas på tre memoarböcker skrivna av svenskar som var stationerade i Persien under den aktuella tiden. Dessa böcker kommer grundligt analyseras ett flertal gånger och finkammas på den information de kan ge. Det som kommer analyseras är vad författarna skriver om perserna, Persien och om andra folkslag och nationaliteter samt om svenskarna och Sverige. Dessa uttalanden kommer att kategoriseras i tre olika grupper: positiva uttalanden, negativa uttalanden och ambivalenta uttalanden. Detta kommer att ske genom att dessa uttalanden i texten kommer markeras. De tre kategorierna kommer representeras av varsin färg, detta för att underlätta undersökningen och jämförandet av dessa. Den senaste gruppen kommer sedan att undersökas igenom än mer grundligt och genom att jämföra vad författaren skriver på andra ställen i texten kommer dessa bedömas som negativa eller positiva. De fall som är svårbedömda kommer presenteras i denna undersökning som ambivalenta uttalanden. De positiva och negativa uttalanden kommer att räknas för att se vilka som förekommer flest gånger i respektive memoarbok och dessa siffror kommer presenteras i tabeller. Att siffrorna i dessa tabeller ibland kan vara högre än de antal uttalanden som presenteras i den löpande texten beror på att liknande uttalanden kan ha förekommit flera gånger i boken. De ambivalenta uttalandena presenteras inte i tabellerna utan delges endast bredvid. Detta för att det inte rör sig om så många sådana uttalanden. Positiva uttalanden definieras som sådana där författaren ger beröm för olika handlingar eller saker. Negativa uttalanden är de där författaren öppet eller mer undagömt nedvärderar eller smutskastar diverse handlingar, seder eller strukturer. I fallet med de ambivalenta uttalanden rör det sig om sådana som visar på olikheter mot det som författaren är van vid men han visar ingen kritik, varken positiv eller negativ sådan, mot dessa olikheter.

I undersökningsdelen kommer det visas på vilka uttalanden som är positiva, negativa respektive ambivalenta genom att uttalanden kommer följas av en bokstav inom parentes. (p) för positiv, (n) för negativ och (a) för ambivalent. I sammanfattningarna efter varje memoarförfattare kommer dock inte dessa beteckningar att göras. Detta på grund av att de endast upprepar det som tidigare framkommit ovan samt att det skulle störa texten

¹¹ Fazlhashemi, Mohammad "Att civilisera ett röfvarband" – Svenska officerare i Persien 1911-1915. ur Granqvist, Raoul (red.) (1999) *Svenska överord. En bok om gränslöshet och begränsningar*. s. 115.

mycket eftersom texten i sammanfattningarna är mer kompakt. Citat kommer inte brytas om hela citatet är positivt eller negativt. En sådan brytning kommer bara ske om citatet innehåller både positiva och negativa uttalanden. Ett uttalande med uppräknade positiva/negativa ord kommer inte heller att brytas utan räknas som ett eftersom det är antal tillfällen där något positivt/negativt skrivs om diverse saker som är det intressanta. Detta kommer endast att göras i sådana meningar där uttalanden från olika stycken i memoarböckerna har smälts samman i presentationen av desamma. Någon gradskillnad kommer inte göras av uttalandena. Det vill säga, ett citat som endast berör en enda individ kommer bedömas lika positivt/negativt som ett citat om ett helt land. Denna avgränsning har gjorts för att inte undersökningen ska bli för stor och svårhanterlig.

Tidsperioden är satt till 1911-1925. 1911 är det år som Sverige får förfrågan om att skicka ner officerare och poliser till Persien. Slutåret 1925 är satt därför att det är detta år som den sista av de tre memoarböckerna kommer ut. En del av undersökningen kommer dock sträcka sig längre än dessa år. Det gäller den del där det undersöks om svenskarna i Persien var nazistvänliga. Denna del sträcker sig fram till andra världskrigets slut 1945. Det är detta år litteraturen som används till denna undersökning slutar.

Det ska även undersökas om kopplingar kan göras mellan svenskarna i Persien och deras senare påstådda nazistsympatier. Svenskarna som verkade i Persien beskyldes för att vara tyskvänliga och blev därför förvisade ut ur landet.¹² Med hjälp av Tobias Hübinettes bok *Den svenska nationalsocialismen. Medlemmar och sympatisörer 1931-45* som listar alla svenska medlemmar och sympatisörer till svenska nazistorganisationer under 1931-45 kommer en del av undersökningen ligga i att gå igenom dessa register och se vilka av de före detta svenska männen i Persien som går att finna i dessa.¹³ Namnen på svenskarna stationerade i Persien har hämtats ur Markus Ineichens avhandling *Die schwedischen Offiziere in Persien (1911-1916) Friedensengel, Weltgendarmen oder Handelsagenten einer Kleinmacht im ausgehenden Zeitalter des Imperialismus?*¹⁴ Denna kommer kompletteras med de namn på svenskar stationerade i Persien som förekommer i memoarböckerna. (Se bilaga 1) Dessa kommer sedan att stämmas av med de i Hübinettes register. Hübinettes bok är uppdelad i nio delar, en för respektive nazistförenings register. Vissa av dessa register innehåller både namn, yrke och adress medan andra endast har ett namn angivet. I alla fall finns inte hela förnamnet

¹² Ibid. s. 119.

¹³ Hübinette, Tobias (2002) *Den svenska nationalsocialismen. Medlemmar och sympatisörer 1931-45*.

utskrivet, det kan betecknas av endast en eller ett par bokstäver. I en del fall har det även utelämnats helt.

Slutligen ska det undersökas hur de dåtida svenska tidningarna framställde detta skede i förhållande till hur de svenska ögonvittnena beskrev det. Detta kommer göras genom att jämföra de tre memoarböckerna med det Mohammad Fazlhashemi skriver om hur svenska tidningar har återgett skedet.¹⁵ De tidningar Fazlhashemi använt sig av är Aftonbladet, Dagens Nyheter, Gotlänningen, Hallansposten, Nya Dagligt Allehanda, Stockholms Tidningen samt Svenska Dagbladet.¹⁶

1.4 Källor och källkritik

Källorna utgörs av memoarböcker skrivna av svenskar stationerade i Persien under början av 1900-talet med uppdraget att upprätta ett fungerande gendarmeri där. De är tre till antalet och är *Från Persien i stiltje och storm* (1918) av Hjalmar Pravitz, *Fem år i Persien som gendarmofficer* (1925) av Per Nyström samt *”Polisrapport” från Teheran* (1917) av Sven Bergdahl. Dessa böcker är förstahandskällor. De som skrivit dem har också varit på plats och upplevt det som berättas. Dessutom är dessa böcker skrivna nära i tiden till det inträffade vilket gör dem mer tillförlitliga som källor än om de hade skrivits ner långt senare. Då skulle man behöva fråga sig om det som stod i dem verkligen gick att göra en korrekt analys av. Källor som skrivits med ett stort mellanrum i tid till den inträffade händelsen tenderar att inte vara lika säkra som de nedskrivna i anslutning till den. Ju längre tid som går ju mer hinner författaren glömma bort, han minns kanske saker som inte alls inträffade egentligen och han har hunnit bli mer påverkad av samhällssynen runt omkring honom. Således utgör dessa memoarböcker ett gott källmaterial för denna uppsats. I synnerhet Pravitz och Bergdahls böcker är författade i direkt anknytning till händelserna och Nyströms bok inte alltför långt efteråt.

Något annat som bör poängteras är att dessa tre författare kommer i kontakt med allehanda situationer. De kommer den persiska befolkningen inpå livet. Detta i kontrast till andra individer som finns i ett främmande land såsom missionärer, vanliga turister och journalister. Om man jämför dessa källor med tidningsartiklar skrivna av svenska journalister som aldrig ens varit i Persien utgör detta ett mer säkert källmaterial.

¹⁴ Ineichen, Markus (2002) *Die schwedischen Offiziere in Persien (1911-1916) Fridensengel, Weltgendarmen oder Handelsagenten einer Kleinmacht im ausgehenden Zeitalter des Imperialismus?*

¹⁵ Fazlhashemi, Mohammad *”Att civilisera ett röfvarband” – Svenska officerare i Persien 1911-1915.* ur Granqvist, Raoul (red.) (1999) *Svenska överord. En bok om gränslöshet och begränsningar.* s. 115-135.

¹⁶ Ibid. s. 135.

Det vore fel att påstå att dessa tre författare är representativa för alla de svenskar som var i Persien, till det är de för få till antalet men de ger ändå en bra bild av hur tre av dessa uppfattat denna tid. Andra av de svenskar som var stationerade i Persien skulle inte beskriva tiden på samma sätt men de känner antagligen igen sig i beskrivningarna och kan hålla med i flera fall.

Anledningen till att det är just tre memoarböcker som analyserats beror på det enkla faktum att litteraturen på detta område är mycket knapp, det är dessa tre som stått att finna. Detta är således det naturliga urval som påtvingats. Det kan även vara klokt att koncentrera sig på tre böcker och analysera dem grundligt än att arbeta med ett större material och endast ha tid för att gå igenom det ytligt.

1.5 Forskningsläge

En avhandling på tyska gavs ut 2002 av Markus Ineichen. Den behandlar de svenska officerarna i Persien 1911-1916. På grund av bristande språkkunskaper har denna inte granskats men avhandlingen behandlar förbindelsen mellan Sverige och Persien, dennas uppkomst och tillbakagång samt utforskar de svenska officerarnas förhållande med den tyska orientpolitiken under första världskriget. Som jämförelsematerial har Ineichen använt den Österrikiska Militära Missionen (1879-81) samt de belgiska civiltjänstemännens aktiviteter i Persien under 1897-1915.¹⁷

I boken *Svenska överord. En bok om gränslöshet och begränsningar* redigerad av Raoul Granqvist (1999) har Mohammad Fazlhashemi skrivit avsnittet *Att civilisera ett röfvarband. Svenska officerare i Persien 1911-1915*. I första stycket tar han upp ett begrepp som han hämtat från författaren Ola Larsmo – ”etno-chauvinism”. Med detta menas att man tänker på den egna och andra kulturer som polariteter. Den egna kulturen betänker man som den rätta och det normala. Andra kulturer blir då automatiskt fel och onormala. Fazlhashemi menar att detta fenomen inte är något nytt utan att det förekommit länge och han backar tiden så långt tillbaka som till antiken.¹⁸

Fazlhashemi tittar på svenskarnas syn på perserna genom att analysera tidningsartiklar. Han skriver att allmänhetens intresse för svenskarna i Persien verkar ha varit stort. Skildringarna som gavs karaktäriserades av en känsla av ett folk och en plats som var olik den egna. Han menar dock att det var de negativa anspelningarna som fick

¹⁷ Ineichen, Markus (2002) *Die schwedischen Offiziere in Persien (1911-1916) Fridensengel, Weltgendarmen oder Handelsagenten einer Kleinmacht im ausgehenden Zeitalter des Imperialismus?* s. 11.

störst utrymme. Svenskarnas uppgift hade varit att civilisera detta land. Många skildringar, både i TV och i bokform har gjorts av denna händelse. ”Kännetecknande för dessa arbeten är dock att de skildrar själva uppdraget. En analys av officerarnas attityder gentemot perserna lyser dock med sin frånvaro.”¹⁹ Fazlhashemi beskriver sedan hur perserna såg på européerna och menar att deras synsätt inte stämde in på den etno-chauvinistiska föreställningen. Det naturliga vore, enligt Fazlhashemi, att utgå från att perserna såg på européerna på samma sätt som européerna såg på perserna men tvärtom. Istället verkar de högre klasserna i detta område ha anammat det europeiska synsättet med Europa som föredöme. Europa sågs av dessa perser som det som var närmast fullkomligt medan Persien hade stannat i utvecklingen. Det många värdesatte med Europa var dock inte det ”vackra” utan saker som medborgerliga rättigheter och god ekonomi. Man ville åstadkomma förändringar i det egna landet och kritiserade detta genom att framhäva Europa som något positivt att anamma. Han menar att det var denna syn samt Persiens samhällsutveckling som låg till grund för den konstitutionella revolutionen 1906 (mer om denna i bakgrunden nedan).²⁰

Som tidigare nämnts använder Fazlhashemi tidningsartiklar som källmaterial för att se på svenskarnas syn på perserna. Han menar att svenskarnas synsätt tydligt visar på etno-chauvinism med en tanke om det egna folket som disciplinerade och civiliserade medan perserna framhävs som ociviliserade. Han skriver också att det var det exotiska som tilltalade de män som åkte till Persien. Men han menar att deras äventyrlusta förbyttes till besvikelse då de nådde målet och möttes av oordning och kaos. Svenskarna har också, menar Fazlhashemi en tendens att nedvärdera persernas kultur och traditioner. Ofta görs generella slutsatser om hela det persiska folket trots att endast en individ uppvisat det beteendet.²¹

Förutom tidningsartiklar utgörs Fazlhashemis analysmaterial av rapporter skrivna av journalister som bevitnat föredrag hållet av någon av svenskarna som varit i Persien.²² Dessa källor är inte förstahandskällor. De är skrivna av journalister som styr över frågorna och även över hur svaren återges i tidningen. Dessa journalister fanns inte på plats som ögonvittnen och de är vinklade av den syn på ”vi och de andra” som fanns inom den svenska journalistiken för tiden. Ingen uppdelning görs av tidningarna i Fazlhashemis

¹⁸ Fazlhashemi, Mohammad (1999) *Att civilisera ett röfvarband* – Svenska officerare i Persien 1911-1915. ur Granqvist, Raoul (red.) *Svenska överord. En bok om gränslöshet och begränsningar*. s. 115.

¹⁹ Ibid. s. 117-118.

²⁰ Ibid. s 118-119.

²¹ Ibid. s. 121-124.

analysmaterial. Detta skulle han med fördel ha kunnat göra. En indelning av tidningarna i deras olika politiska fält hade kunnat visa på om det fanns några skillnader i sättet att skriva om andra folkslag beroende på vilket politiskt parti man tillhörde.

Fazlhashemi resultat av sin undersökning är att svenskarna beskriver sig själva som ”kunniga, väldisciplinerade, oegennyttiga, omutliga, hjältemodiga, osjälviska, välorganiserade, ärliga m.m. perserna beskrivs däremot på ett helt annat sätt. De beskrivs med ord som lata, odisciplinerade, tjuvaktiga, futtiga, oärliga, smutsiga, i behov av ledning, djuriska, okänsliga för djurs lidande m.m. svenskarnas självbild är fylld av ofta outtalat svärmeri för den egna kulturen och den egna traditionen vilket sätter sina spår i synen på perserna. I svenskarnas ögon är perserna ett vilt och ociviliserat folk som skall tuktas för att ta emot den svenska modellen av ordning och disciplin.” Vidare fortsätter Fazlhashemi att skriva att man beskrev persiska traditioner och seder genom att ”markera det frånstötande, löjeväckande, skrämmande och mindervärdiga hos perserna. Detta för att klart och tydligt markera den kulturella artskillnaden mellan Det Egna och perserna, Det Andra. Man använde sig av förenklade och negativa bilder av Det Andra (perserna) för att lyfta fram det goda och positiva hos sig själv.”²³

T.J. Arne behandlar i sin bok *Svenskarna och Österlandet* (1952) ett kapitel om det svenska gendarmeriet i Persien. Detta är ingen vetenskaplig analys utan mer ett referat och uppräknande av händelser under den tiden som svenskarna befann sig i Persien. Av hans text kan man utläsa att svenskarna fick sin position förbättrad då de kom till Persien. H.O. Hjalmarsson, som var den som hade hand om uppdraget, var kapten då han anlände till Persien men fick där rangen överste och de svenska officerarna fick också sina ranger förbättrade.²⁴

S-Å Persson har skrivit avsnittet *Det svenska gendarmeriet i Persien* som ingår i *Iran genom seklerna. En svensk antologi* (1972) redigerad av Andreas Ådahl. Detta är precis som Arnes endast en berättelse om vad som skedde nere i Persien, varför svenskar stationerades där och en kort beskrivning av deras uppgifter och villkor.²⁵

Edward W. Said har i sin bok *Orientalism* (1993) skrivit om fenomenet med samma namn. Det beskrivs som ett sätt för Västerlandet att förhålla sig till Orienten. Den del av världen som av Väst fick kallas Orienten har setts som en medtävlare till Europa

²² Ibid. s. 117.

²³ Ibid. s. 121.

²⁴ Arne, Ture J. (1952) *Svenskarna och Österlandet*. s. 126-127.

²⁵ Persson, S-Å (1972) *Det svenska gendarmeriet i Persien*. ur Ådahl, Andreas (red.) *Iran genom seklerna. En antologi*. s. 122-128.

inom kulturen, härifrån härstammar den europeiska civilisationen och språken. Bilden av detta område är ofta inpräntat som en bild av något annorlunda. Definitionen av Europa/Västerlandet blir en motpol till Orienten. Orientalismen har kommit att legitimera Västerlandets sätt att söka dominera och omstrukturera Orienten.²⁶

Saids källor består av andra litteraturforskare som tyskarna Auerbach, Vossler och Gundolf, religionshistoriker som Renan och författare som Hofmannsthal. Said skriver om orientalism som något som lever kvar i den akademiska världen ”genom sina doktriner och teser om Orienten och orientalen.” Detta uttryck har även fått en allmän innebörd menar Said, det har lett till en uppdelning av Öst och Väst vilket har godkänts av i princip alla yrkesgrupper i samhället och lett till att samhällsbeskrivningar, epos och romaner bygger på detta.²⁷ Han skriver att ”Vi kan inte undgå alla dessa frågeställningar [om dem och oss] genom att låtsas som de inte existerar. Tvärtom kan vi lära oss en hel del av den moderna orientalismen när det gäller den intellektuella ohederlighet som hyckleriet i det avseendet medför. Resultatet blir att klyftorna fördjupas och blir både farliga och bestående.”²⁸

1.6 Bakgrund om Persien

Under 1700-talet rådde politiskt kaos i Persien men 1796 utropades ledaren för den turkmeniska Qajarstammen till shah och stämningen förbättrades. Dock missköttes landet och det gjorde att de shiitisk-religiösa ledarna fick en viktigare roll.²⁹ Under 1800-talet var Persien omringat av mäktiga länder medan landet självt var relativt instabilt. Detta gjorde

att de tvingades att gå med på stormakters krav och snart kontrollerades de av Ryssland och Storbritannien. Formellt var Persien dock oberoende. Ville landet nu göra några större förändringar var man tvungen att be dessa stormakter om lov. Persien saknade goda infrastrukturer och hade inga utvecklade marknader. Ryssland och Storbritannien ville under hela 1800-talet hindra Persien från större förändringar, de stoppade reformer och

²⁶ Said, Edward W. (1993) *Orientalism*. s. 3-5.

²⁷ Ibid. s. 4.

²⁸ Ibid. s. 327.

²⁹ Killander, Magnus (1999) *Vägval för Iran*. s. 5.

ockuperade olika delar av landet och hjälpte nomadhövdingarna att skada landets stabilitet och minska statens suveränitet.³⁰

1906 skedde den så kallade konstitutionella revolutionen och många krävde då politiska reformer. Shahen hade tidigare styrt enväldigt och detta satte man sig emot. Dessa tankar uppstod mycket genom påverkan utifrån. Resultatet blev införandet av ett parlament som skulle begränsa shahens makt. Detta hade dock ingen hållbarhet. Året efter gjorde shahen en statskupp med hjälp av ryska trupper vilket ledde till inbördeskrig där shahen tvingades lämna landet 1909. Den konstitutionalism man hoppats på uppnåddes inte, Ryssland och Storbritannien fortsatte att styra varsin del av Persien.³¹

Under 1910-talet önskade man i Persien uppnå likartad ekonomisk och social standard som den man hade i Europa och detta ansåg man vara möjligt genom att låta européer ansvara för en omorganisering av landets administrativa organ. Ryssland och Storbritannien var tvungna att tillfrågas och ge sitt medkännande till det land som skulle hjälpa Persien med detta och därför var det viktigt att detta land var neutralt. Sverige var det alternativ man fastnade för. De första svenska officerarna reste till Persien under 1911 och under perioden 1911-1915 arbetade sammanlagt cirka sextio svenskar i landet. Polisväsendet upprustades av svenska poliser. Då första världskriget utbröt anklagades svenskarna för att samarbeta med Tyskland vilket fick till följd att officerarna och poliserna var tvungna att lämna Persien. Under tiden i Persien organiserades åtta gendarmeriregementen i olika delar av landet, flera militärskolor upprättades och man lyckades med uppgiften att göra karavanvägarna säkra från de rövarband som tidigare härjat där. Svenskarnas arbete i Persien var till belåtenhet. Lovord hittas i de persiska statsarkiven och flera svenskar belönades med medaljer från den persiska regeringen.³²

2 Tre memoarförfattare, ”de andra” och tysksympatier

2.1 Pravitz – *Från Persien i stiltje och storm*

³⁰ Eyrumlu, Reza (2001) *Modernisering och islam i Iran och Turkiet. En studie av kön, islam och modernisering under 1800-talet.* s. 184-186.

³¹ Killander, Magnus (1999) *Vägval för Iran.* s. 5.

³² Fazlhashemi, Mohammad ”Att civilisera ett röfvarband” – *Svenska officerare i Persien 1911-1915.* ur Granqvist, Raoul (red.) (1999) *Svenska överord. En bok om gränslöshet och begränsningar.* s.119-120.

Av Pravitz tolv kapitel är delar av två av dessa skrivna av en gästförfattare som utgörs av Roland Nicolin. Dessa två kapitel innehåller beskrivningar om det svenska gendarmeriets organisation³³ och om djurlivet i Persien.³⁴

2.1.1 Persien

I inledningen beskrivs Persien som ett land som man gärna tänker tillbaka på,(p) med en historia som ”skimrar i sagoprakt.”(p) Men han tillägger att nu behöver perserna dock ”något av den nya tidens formning och av västerländsk kultur.”(n)³⁵ Där finns ingen offentlig fattigvård(n) och rättsväsendet är efterblivet.(n)³⁶ Skatter stannade ofta i någons ficka och kom aldrig till det ändamål det skulle.(n)³⁷ Det påpekas att det tog tid att få sina pengar som behövdes för uppbyggandet av gendarmeriet(n)³⁸ och ”såväl generalen och hans officerare som hela truppen saknade varje spår av militär utbildning.”(n)³⁹ Ej heller läkarnas utbildning nämns i goda dager(n) men det är inte läkarna själva som utsätts för negativ kritik.(p) ”Den undervisning, som stått de flesta persiska läkare till buds, har nog ej varit alltför grundlig, så att felet är ej deras. Tvärtom måste man framhålla deras nit och intresse för sitt kall.”⁴⁰

Mutor är vanligt, ”det sedvanliga persiska trasslet, när det rör sig om kontanter, som i det landet har en förunderlig förmåga att kleta fast vid mellanhänderna.”(n)⁴¹ Vidare berättas att man i Persien använder sig av barbariska straffmetoder(n)⁴² och de hygieniska förhållandena i landet beskrivs som usla.(n)⁴³

Stadsporten in till Teheran jämförs med den in till dödsriket.(n)⁴⁴ Vid sidan av gatorna i staden finns diken fyllda med smutsigt vatten. Här tvättar perserna både kläder och sig själva och de hämtar även sitt dricksvatten från rännstenen.(n)⁴⁵ Det råder ”brist på moderna transportmedel.”(n)⁴⁶ Dock beskrivs droskorna som trevliga(p) och hästarna som

³³ Pravitz, Hjalmar (1918) *Från Persien i stiltje och storm*. s. 59-93.

³⁴ Ibid. s. 114-124.

³⁵ Ibid. s. 6.

³⁶ Ibid. s. 13.

³⁷ Ibid. s. 65.

³⁸ Ibid. s. 79.

³⁹ Ibid. s. 74.

⁴⁰ Ibid. s. 87.

⁴¹ Ibid. s. 73.

⁴² Ibid. s. 179.

⁴³ Ibid. s. 132.

⁴⁴ Ibid. s. 12-13.

⁴⁵ Ibid. s. 18-20.

⁴⁶ Ibid. s. 11.

vackra, uthålliga och starka.(p)⁴⁷ Hundarna däremot är en plåga, de finns i massor på gatan.(n)⁴⁸ Pravitiz beskriver även vackra städer(p)⁴⁹ och han tycks hålla Persien i ett kärt minne. ”När jag nu tänker tillbaka på den tid jag tillbragt i Chiraz, måste jag räkna den som den lyckligaste i min levnad.”(p)⁵⁰ ”det land, som så många av mina landsmän hålla kärt och i angenäm hågkomst bevara.”(p)⁵¹ Pravitiz beskriver landet i termer som ”stackars landet”, och menar på att det inte är deras eget fel att de har det som de har det utan att felet ligger hos stormakterna.(p)⁵²

2.1.2 Persiska egenskaper

”Nutidspersern lever på stolta historiska anor”(p) och har ett förnämt ursprung.(p) Detta har dock lett till en självöverskattning hos perserna menar författaren.(n)⁵³ Vidare skriver Pravitiz att ”perserna över lag äro mycket intelligenta. Men deras intelligens kan intet uträtta tack vare deras fladdrande sorglöshet, deras oförmåga att förstå ett sakläge.”(n)⁵⁴

Persern vårdar sin häst med stor omsorg(p) men de har inte samma metoder som svenskarna är vana vid. ”Efter utfodringen bindes hästen gärna upp och tillåtes icke stå och tugga hela dagen som hos oss. Likaledes vattnas han varm och rides genast därpå häftigt, vilket anses befördra hans uthållighet och stärka muskulaturen....Hästen räknas bland persernas heliga djur och avlivas icke gärna. En sjuk eller skadeskjuten stackare är dömd till självdöd.”(n)⁵⁵

”Infödingarna kunde aldrig bli kloka på vår poster, som gingo fram och tillbaka under sina pass och tröttade ut sig i onödan.”(n) ”Ty en persisk vaktpost brukar i regel lägga sig och sova utanför den plats han skall bevaka.”(n)⁵⁶ ”Vara i stillhet, det är någonting för en perser det.”(n)⁵⁷

Kockarna beskrivs som halvnakna och barhuvade.(n)⁵⁸ De persiska köpmännen sägs ljuga men de gör det ganska behagligt skriver Pravitiz.(n)⁵⁹ Tiggarna

⁴⁷ Ibid. s. 14.

⁴⁸ Ibid. s. 17.

⁴⁹ Ibid. s. 141.

⁵⁰ Ibid. s. 159.

⁵¹ Ibid. s. 30.

⁵² Ibid. s. 41-42.

⁵³ Ibid. s. 302.

⁵⁴ Ibid. s. 303.

⁵⁵ Ibid. s. 14-15.

⁵⁶ Ibid. s. 15.

⁵⁷ Ibid. s. 37.

⁵⁸ Ibid. s. 20.

⁵⁹ Ibid. s. 22.

beskrivs som parasiter, missfoster, fega och lata.(n)⁶⁰ Hantverkarna däremot beskrivs som mycket skickliga.(p)⁶¹

På landet beskrivs perserna som ”friskare och ädlare.”(p) ”Man förstår väl varför reseskildare anse perserna som jordens vackraste folkslag...Barnungarna äro gudomligt vackra...ättlingar till ett folk med mycket äldre kultur än vår, och varken fattigdom eller seklers nöd har kunnat utplåna den aning av grandessa, efter vilken man förgäves skulle få leta efter hos våra linhåriga tiggaringar på byvägarna.”(p) Detta folk ”lever sitt lugna liv i primitiv okunnighet om allt, som vi kalla civilisation.”(n)⁶² Som värd beskrivs persern i positiva ordalag ”Ty sin plikt som värd glömmer en perser aldrig, och téet får icke på villkor någonsin saknas.”(p)⁶³ Pravitz skriver också att ”I Persien äro floriska studier enligt våra begrepp fullkomligt okända”(n) men senare visar han på persernas intresse för det han håller på med.(p)⁶⁴

Perserna beskrivs som givmilda mot sjuka och eländiga(p) och i positiva ordalag beskrivs de som patrioter(p)⁶⁵ men ”Persern är ingen krigare; han önskar leva i fred med sina små bestyr.”(n)⁶⁶ De uppges vara hetlevrade då deras stolthet kommer i kläm.(n)⁶⁷ Pravitz menar också att de är lättrogna(n)⁶⁸ och att de gärna överdriver.(n)⁶⁹ Dock beskrivs persern som tålmodig(p)⁷⁰ och renlig, ”perserna äro mycket förtjusta i vatten och bad”(p)⁷¹ ”Nutidspersern är en drömmare och föga mogen för realitetens krav. Europas febrila brådska är honom en styggelse. Älskvärd mot likasinnade och tacksam för bevisade välgärningar är han lättare att leda med en smula smidig courtoisie än med kalla förnuftsskäl.”(n)⁷²

2.1.3 Persisk religion och sedvänja

⁶⁰ Ibid. s. 18-19.

⁶¹ Ibid. s. 140.

⁶² Ibid. s. 134-135.

⁶³ Ibid. s. 111.

⁶⁴ Ibid. s. 125.

⁶⁵ Ibid. s. 166-167.

⁶⁶ Ibid. s. 208.

⁶⁷ Ibid. s. 174.

⁶⁸ Ibid. s. 158.

⁶⁹ Ibid. s. 100.

⁷⁰ Ibid. s. 311.

⁷¹ Ibid. s. 151.

Ibid. s. 275.

Persernas religion beskrivs som bättre än svenskarnas.(p)⁷³ ”Jag har...studerat koranen något litet och frapperats över dess vackra, ädla, ofta allegoriska språk, och dess lärdomar, som befatta sig med snart sagt allt mellan himmel och jord.”(p)⁷⁴ Persern dricker inte alkohol.(a)⁷⁵ Då de ska fira något gör de det inte som européerna med champagne och dignade matbord utan perserna går till moskén och ber.(a)⁷⁶ Om perserna skrivs att de är vidskepliga(n) samt har en stor övertro.(n)⁷⁷

Fattigdom ses i Persien som något föraktligt.(n) Att gå till fots är ett tecken på detta. ”Tro icke att en rask och spänstig gång skall tilldraga dig just någon smickrande uppmärksamhet från gatans flanörer.”(n)⁷⁸ Författaren tycks inte uppskatta persernas sätt att inta sin middag. ”Måltiden skulle gunås intagas på perservis, d. v. s. på golvet och i övrigt så oaptitligt som möjligt.”(n)⁷⁹ Det påpekas att de inte lagar maten på samma sätt som svenskarna.(n) Ibland beskrivs maten i negativa termer som gjord av köttavfall.(n) Andra gånger beskrivs den som positiv exempelvis ”utmärkt anrättning”(p)⁸⁰

2.1.4 Kvinnorna i Persien

Författaren ägnar inte många rader åt kvinnliga förhållanden i Persien. Det han skriver är att kvinnorna på landsbygden inte är lika noga med slöjan som de inne i staden. ”Deras solbrända ansikten och kraftfulla, men behagliga rörelser skilja dem fördelaktigt, dessa ökenkvinnor[p] från systrarna i städernas henderous med deras mjäkiga blekhet och persikolena kinder.”(n)⁸¹ Pravitz skriver om de prostituerade ”I regel äro dessa varelser totalt fördärvade till kropp och själ, långt innan de uppnå 16, 17 års ålder.”(n)⁸²

2.1.5 Svenska egenskaper

”Vår tro må vara, att de få åren av svensk insats skola öppna persernas ögon för den västerländska odlingens välsignelser och stärka hans slappnade muskler till friska tag i en ny andans riktning.”(p)⁸³ ”Svenskarnas ärliga ock oegennyttiga arbete har av befolkningen högt värderats, och tack vare detsamma kunna nu också mina kamrater och jag i dessa

⁷³ Ibid. s. 52.

⁷⁴ Ibid. s. 107.

⁷⁵ Ibid. s. 30.

⁷⁶ Ibid. s. 39.

⁷⁷ Ibid. s. 96-97.

⁷⁸ Ibid. s. 13-14.

⁷⁹ Ibid. s. 129.

⁸⁰ Ibid. s. 20.

⁸¹ Ibid. s. 134-135

⁸² Ibid. s. 172.

⁸³ Ibid. s. 301.

dagar glädja oss åt mångfaldiga sympatibevis.”(p)⁸⁴ Pravitz skriver att svenskarna i Persien hade förtroende från den persiska befolkningen.(p)⁸⁵ ”Äntligen såg de sig befriade ur det fruktansvärda tryck och den ständiga livsfara, vari de ditintills levat.”(p)⁸⁶ ”Det välgjorda arbetet väckte allmän beundran och bidrog i sin mån att stärka det intryck av redbarhet och ordning i svenskt arbete, som inom mycket kort tid bibragtes de myndigheter, under vilka vi sorterade, en uppfattning som snart nog spreds till snart sagt alla kretsar.”(p)⁸⁷ Pravitz skriver att svenskarna gjorde nytta(p)⁸⁸ och att man hade förtroende för dem tack vare deras punktlighet i affärer.(p)⁸⁹

”Jag tror icke att några andra, det må nu till och med vara engelska officerare, kunna göra något bättre av de nuvarande förhållandena än vi”(p)⁹⁰ ”vi göra allt för dessa resande européers säkerhet och trevnad, alldeles oavsett deras nationalitet.”(p)⁹¹ Pravitz beskriver svenskarna med stora positiva ord. De är tappra(p) och modiga.(p) ”Svensken har en nedärvd och naturlig fallenhet att beundra stora krigarbravader.”(p)⁹² De var vakna på sin vaktpost(p)⁹³ och lät aldrig modet sjunka.(p)⁹⁴

Författaren visar på att svenskarna sågs som viktiga personer genom att framhålla att de fick avlägga visit hos Stormollahn som ”syntes charmerad över vårt besök och visade stort intresse för våra strävanden.”(p) Han var dock förhindrad att ta svenskarna i handen på grund av sin helighet.(a)⁹⁵

2.1.6 Andra folkslag och nationaliteter

”Anledningen till det stillastående, om kännetecknar det persiska samfundslivet, är otvivelaktigt att finna i de lamslående verkningarne av den rysk-engelska våldspolitiken.”(n)⁹⁶ Ryssland och England bidrog med ockrarlån mot förnedrande och omöjliga villkor.(n)⁹⁷ Persien beskrivs som ”fullkomligt hjälplöst” då ”de båda

⁸⁴ Ibid. s. 181.

⁸⁵ Ibid. s. 165.

⁸⁶ Ibid. s. 137.

⁸⁷ Ibid. s. 84.

⁸⁸ Ibid. s. 133.

⁸⁹ Ibid. s. 82.

⁹⁰ Ibid. s. 171.

⁹¹ Ibid. s. 170.

⁹² Ibid. s. 208.

⁹³ Ibid. s. 15.

⁹⁴ Ibid. s. 93.

⁹⁵ Ibid. s. 143.

⁹⁶ Ibid. s. 13.

⁹⁷ Ibid. s. 72.

stormakterna...begagnade varje omständighet att än ytterligare kringskära den minimala persiska självständigheten.”(n)⁹⁸

Pravitz anser att det är fel att skicka ner missionärer till Persien. ”Att söka ’omvända’ dessa människor, som i sin religionsutövning äro långt mera troende än vi européer, låter därför löjligt. Men alla dessa engelska missionärer äro helt enkelt pionjärer i den engelska diplomatiens tjänst.”(n)⁹⁹ Engelsmännen beskrivs avogt sinnade till svenskarna.(n)¹⁰⁰ Vidare serverade engelsmännen perserna felaktiga nyheter angående engelska segrar i världskriget för att perserna skulle sympatisera med dem.(n)¹⁰¹ Perserna sägs inte tycka om engelsmännen.(n)¹⁰²

”I allmänhet vill det synas som om ryssarne nedlagt mycket mera arbete på moderniseringen av sina intresseområden än engelsmännen. I Nordpersien kan man spåra ett relativt välstånd...Befolkningen verkar mera vårdad och belåten...[p]I Sydpersien frapperas man genast av engelsmännens strävan att blott suga musten ur landet; och något intresse för befolkningens välfärd kan icke med bästa vilja spåras.”(n)¹⁰³ I övrigt skrivs inte mycket om ryssarna förutom att de inte för journal över de intagna i sina fångelser så att det är omöjligt att veta vart en fånge tar vägen(n)¹⁰⁴ samt att det hos de ryska fångarna fanns äkta patriotism.(p)¹⁰⁵

Européerna hade startat läroverk där Persiens överklass hade sina söner.(p)¹⁰⁶ Tyskarna ges ingen negativ kritik utan författaren skriver ”Jag har samtalat med tjogtals tyskar, som alla varit djupt ledsna, och som gjort allt vad de kunnat för att hjälpa, även med stora personliga uppoffringar.”(p)¹⁰⁷ De flesta läkarna i Persien sägs vara européer eller armenier.(p)¹⁰⁸

Judar och armenier nämns som ljugande köpmän.(n)¹⁰⁹ Armenierna beskrivs vidare inte som några Guds barn.(n) De brydde sig inte om att gräva ner liken efter sitt folk

⁹⁸ Ibid. s. 42.

⁹⁹ Ibid. s. 53.

¹⁰⁰ Ibid. s. 157.

¹⁰¹ Ibid. s. 152.

¹⁰² Ibid. s. 201.

¹⁰³ Ibid. s. 153.

¹⁰⁴ Ibid. s. 288.

¹⁰⁵ Ibid. s. 297.

¹⁰⁶ Ibid. s. 13.

¹⁰⁷ Ibid. s. 227.

¹⁰⁸ Ibid. s. 13.

¹⁰⁹ Ibid. s. 22.

då de som flyktingar dog utmed vägarna.(n)¹¹⁰ Att de fördrevs som flyktingar ut ur Turkiet väckte ingen sympati hos författaren. ”armenierna hade sig själva att tacka för den straffdom, som nu gick i verkställighet. Deras öde har alltså varit en nödvändig, logisk följd.”(n)¹¹¹ De beskrivs också som opålitliga.(n)¹¹² Dock skriver han om sin resekamrat och tolk ”Mustapha var som alla armenier ett veritabelt språkgeni.”(p)¹¹³

Om vandringsmän i öknen skrivs att de är gudomligt vackra(p) men vidunderligt smutsiga.(n)¹¹⁴ Nomader sägs inte vara några laglydiga medborgare(n)¹¹⁵ och tjuvar.(n)¹¹⁶ Kaskhaierna beskrivs äga stolta anleten, vara harmoniska(p) och de ogifta kvinnorna sägs vara charmanta och ha vackra ögon.(p)¹¹⁷ Även afghaner beskrivs som vackra.(p) De är ståtliga(p) och författaren har trevligt tillsammans med dem.(p)¹¹⁸ Om araber skrivs ”Vad de äro lustiga och ursprungliga, dessa unga barbarer.”(n) ”de förakta att sova inomhus.”(n)¹¹⁹ Turkmener beskrivs inte men deras hästar sägs ha en kantig benbyggnad och långsträckt kropp.(n)¹²⁰

2.1.7 Ambivalenta uttalanden

De ambivalenta uttalandena i denna text återfinns i avsnittet om persisk religion och sedvänja. Det rör två meningar. I den första nämns att persern inte dricker alkohol¹²¹ och i den andra att han istället för att fira något med champagne går till moskén och ber.¹²² Ytterligare uttalanden kommer i avsnittet om svenska egenskaper där han skriver att Stormollahn inte kunde ta svenskarna i handen på grund av Mollahns helighet.¹²³ Om Pravitz med dessa uttalanden är negativ eller positiv är mycket svårt att säga, det framgår inte klart av texten. Han presenterar dem sakligt men lämnar inget personligt utlåtande över vad han anser om saken.

¹¹⁰ Ibid. s. 222-223.

¹¹¹ Ibid. s. 225.

¹¹² Ibid. s. 226-227.

¹¹³ Ibid. s. 243.

¹¹⁴ Ibid. s. 146.

¹¹⁵ Ibid. s. 184.

¹¹⁶ Ibid. s. 152.

¹¹⁷ Ibid. s. 187.

¹¹⁸ Ibid. s. 261-263.

¹¹⁹ Ibid. s. 255.

¹²⁰ Ibid. s. 14.

¹²¹ Ibid. s. 30.

¹²² Ibid. s. 39.

¹²³ Ibid. s. 143.

2.1.8 Sammanfattning

Persien är ett land som skimrar i sagoprakt¹²⁴ anser Pravitz från början men beskriver sedan en efterbliven samhällsstruktur,¹²⁵ dåliga hygieniska förhållanden¹²⁶ och smuts.¹²⁷ Det största felet ligger dock hos stormakterna, det vill säga Ryssland och England,¹²⁸ menar författaren. Perserna beskrivs som intelligenta men har svårt att förstå saklägen.¹²⁹ De är lata¹³⁰ och överdriver gärna.¹³¹ Persiska hantverkare nämns som skickliga¹³² och befolkningen på landsbygden sägs vara vackra.¹³³ I övrigt är persern en god värd¹³⁴ samt givmild mot de sjuka.¹³⁵ Islam är, skriver Pravitz, ”i många stycken bättre än vår egen [kristna religion]”¹³⁶ Någon uttömmande förklaring av detta ges inte. Författaren verkar dock inte uppskatta persiska vanor som att sitta på golvet och äta sin middag.¹³⁷ Det som skrivs om kvinnorna i Persien är att de på landsbygden beskrivs i mer positiva ordalag än de i städerna då kvinnorna på landsbygden verkar ha en större frihet.¹³⁸

För svenskarna finns ett allmänt förtroende från persernas sida.¹³⁹ Deras arbete anses vara välgjort.¹⁴⁰ Svenskarna i Persien är modiga¹⁴¹ och låter aldrig det modet sjunka.¹⁴² Ryssland och England beskrivs inte i många positiva ord, författaren anser inte att de sköter om Persien på ett tillfredsställande vis.¹⁴³ Tyskar däremot får positiv kritik¹⁴⁴ vilket även gäller afghaner¹⁴⁵ och kaskhaier.¹⁴⁶ Armenier beskrivs däremot i huvudsak med negativa ord.¹⁴⁷ Araber¹⁴⁸ och nomader¹⁴⁹ likaså.

¹²⁴ Ibid. s. 6.

¹²⁵ Ibid. s. 13.

¹²⁶ Ibid. s. 132.

¹²⁷ Ibid. s. 18-20.

¹²⁸ Ibid. s. 41-42.

¹²⁹ Ibid. s. 303.

¹³⁰ Ibid. s. 37.

¹³¹ Ibid. s. 100.

¹³² Ibid. s. 140.

¹³³ Ibid. s. 134-135.

¹³⁴ Ibid. s. 111.

¹³⁵ Ibid. s. 166-167.

¹³⁶ Ibid. s. 52.

¹³⁷ Ibid. s. 129.

¹³⁸ Ibid. s. 134-135.

¹³⁹ Ibid. s. 165.

¹⁴⁰ Ibid. s. 84.

¹⁴¹ Ibid. s. 208.

¹⁴² Ibid. s. 93.

¹⁴³ Ibid. exempel s. 13, 42 och 72.

¹⁴⁴ Ibid. s. 227.

¹⁴⁵ Ibid. s. 261-263.

¹⁴⁶ Ibid. s. 187.

¹⁴⁷ Ibid. s. 222-227.

¹⁴⁸ Ibid. s. 255.

¹⁴⁹ Ibid. s. 184, 152

Med hjälp av siffrorna i tabell 1 ser man att Pravitz i huvudsak är mest negativ till landet Persien, folket, deras religion och sedvänja samt det han skriver om kvinnorna i Persien. Landet får dock mer positiv kritik i förhållande till negativ än vad det persiska folket får. Svenskarna beskriver författaren nästan endast med positiva ord och vad gäller andra folkslag och nationaliteter är de negativa orden fler än de positiva.

Tabell 1 Pravitzs positiva och negativa uttalanden

	Positivt	Negativt
Persien	11	15
Persiska egenskaper	16	25
Persisk religion och sedvänja	4	8
Kvinnorna i Persien	1	2
Svenska egenskaper	21	1
Andra folkslag och nationaliteter	12	20

Källa: Pravitz, Hjalmar (1918) *Från Persien i stiltje och storm*. Stockholm. A.B. Dahlberg & Co:s Förlag.

2.2 Nyström – Fem år i Persien som gendarmofficer

Nyström tituleras som löjtnant då han erhåller sitt telegram om tillstånd att avresa till Persien.¹⁵⁰ Av titeln på hans bok förstås att han i Persien hade officersgrad. Hans bok består av 13 kapitel.

2.2.1 Persien

I inledningen nämns Persien som ett sagoland.(p)¹⁵¹ Därefter tar verkligheten vid och Nyström skriver om hotellrum ”vars make vi inte hade sett i Sverige.”(n)¹⁵², om seldon och övrig utrustning för hästarna som såg riskabla ut(n)¹⁵³ och om vattnet i rännstenarna som användes till att tvätta i, uträtta sina behov i samt även tjänade som befolkningens dricksvatten.(n)¹⁵⁴ Skjutande är inget ovanligt(n)¹⁵⁵ menar författaren och kartor existerar inte.(n)¹⁵⁶

¹⁵⁰ Nyström, Per (1925) *Fem år i Persien som gendarmofficer*. s. 7.

¹⁵¹ Ibid. s. 7.

¹⁵² Ibid. s. 12.

¹⁵³ Ibid. s. 10.

¹⁵⁴ Ibid. s. 20.

¹⁵⁵ Ibid. s. 20.

¹⁵⁶ Ibid. s. 42.

I Persien har man ohyggliga straffmetoder(n)¹⁵⁷ och man var tvungen att värva folk till gendarmeriet på grund av att de kom från fina familjer även om deras egenskaper inte var de man önskade.(n)¹⁵⁸

Dock är Persien ett exotiskt land(p)¹⁵⁹ och att vara i Persiens natur ger en känsla av hur det var på den bibliska tiden.(p)¹⁶⁰ ”Storartade uthuggningar i klippan bära ännu vittnesbörd om den tidens bildhuggarkonst.”(p)¹⁶¹

Basarerna tycks bara vara ett virrvarr men där är mycket mer ordning än vad man kan tro.(p)¹⁶² Den persiske hästen beskrivs som uthållig, stark och mycket stadig på foten.(p)¹⁶³

2.2.2 Persiska egenskaper

”Varje truppförband hade sin egen musikkår, som förde större eller mindre oväsen. Som exempel kan framhållas, att jag aldrig lyckades få höra två musikkårer, som på samma sätt och i samma tonart spelade den persiska nationalhymnen.”(n)¹⁶⁴ Nyström har även svårt att få kuskarna att utföra de uppgifter han försökte få dem till(n) och tolken beskrivs som en usling som inte förstår svenskens instruktioner.(n)¹⁶⁵ Vidare beskrivs folkupplysningen inte stå speciellt högt i Persien(n)¹⁶⁶ och det nämns att perserna sällan är skrivkunniga.(n)¹⁶⁷ ”Perserna äro mycket svåra att få att iakttaga hygienens krav”(n)¹⁶⁸ och de drar sig gärna undan då uppdraget är farligt.(n)¹⁶⁹ Perserna har också svårt att reda sig själva då ”de ha liksom alla andra orientaler mycket svårt att bortse från personliga intressen och låta det helas väl gå framför individens.”(n)¹⁷⁰

Nyström berömmar dock persernas förmåga att gå långt(p)¹⁷¹ och gör man dem en tjänst är det något som de aldrig glömmer.(p)¹⁷² Perserna tycks vara för lata för att odla i full utsträckning då bevattningssystemet har låtit förfalla men ”Man resonerar som

¹⁵⁷ Ibid. s. 84.

¹⁵⁸ Ibid. s. 27-28.

¹⁵⁹ Ibid. s. 16.

¹⁶⁰ Ibid. s. 56.

¹⁶¹ Ibid. s. 95.

¹⁶² Ibid. s. 24.

¹⁶³ Ibid. s. 26.

¹⁶⁴ Ibid. s. 31.

¹⁶⁵ Ibid. s. 30.

¹⁶⁶ Ibid. s. 15.

¹⁶⁷ Ibid. s. 38.

¹⁶⁸ Ibid. s. 101.

¹⁶⁹ Ibid. s. 194.

¹⁷⁰ Ibid. s. 261.

¹⁷¹ Ibid. s. 61.

¹⁷² Ibid. s. 102.

så, att det tjänar ingenting till att så och skörda, ty när allt är färdigt komma plundrande nomadryttare och taga bort alltsammans.”(p)¹⁷³

2.2.3 Persisk religion och sedvänja

”Allah höll sin skyddande hand över oss.”(p)¹⁷⁴ Detta och liknande uttryck använder sig Nyström av löpande i texten.¹⁷⁵ Om persernas religion skriver han annars om Koranens förbud att ta en människas liv(a)¹⁷⁶ och den religiösa Hussein-festen beskrivs som fanatisk(n) men detta gäller inte alla individer utan en del har mer förstånd.(p)¹⁷⁷ Vidare skriver han att ”Något religionshat finner man dock icke, utan var och en låter den andre vara i fred.”(p)¹⁷⁸ Han nämner att perserna inte är villiga att gå till europeiska läkare och att detta berodde på att ”Skulle man dö, så dog man, det hade Allah förutbestämt. Därför tjänade det inte något till att spjärna emot och företaga alla de försiktighetsmått, som de utländska doktorerna föreskrev.”(n)¹⁷⁹

Angående persiska seder tycker Nyström att det är obekvämt att sitta på golvet och äta såsom perserna gör.(n)¹⁸⁰ De bakar inte heller sitt bröd som västerlänningar(n) men dock är det välsmakande.(p)¹⁸¹ Han skriver också att det för perserna är tillåtet med månggifte men att detta inte är vanligt samt att mannen måste kunna ge sitt hjärta till alla sina fruar.(a)¹⁸²

2.2.4 Kvinnorna i Persien

”i Österlandet få kvinnor icke offentligen visa sig tillsammans med män.”(n)¹⁸³ ”Persiska kvinnor fingo inte ha någon som helst beröring med utlänningar – officiellt åtminstone. Blev en sådan sak upptäckt, kunde det gå vederbörande illa – ja, hennes far, bröder eller man hade rätt att till och med döda henne.”(n)¹⁸⁴ De persiska kvinnorna är underlägsna sina män(n) men de har en stor förmåga att blanda sig i allt.(n) I bildning och oberoende är

¹⁷³ Ibid. s. 77-78.

¹⁷⁴ Ibid. s. 12.

¹⁷⁵ Ibid. s. 15, 44, 101, 218.

¹⁷⁶ Ibid. s. 49.

¹⁷⁷ Ibid. s. 51.

¹⁷⁸ Ibid. s. 24.

¹⁷⁹ Ibid. s. 113.

¹⁸⁰ Ibid. s. 60.

¹⁸¹ Ibid. s. 62-63.

¹⁸² Ibid. s. 32.

¹⁸³ Ibid. s. 158.

¹⁸⁴ Ibid. s. 166.

de underlägsna europeiska kvinnor(n) men de persiska är ett föredöme vad gäller hållning(p) och förmåga att gå.(p)¹⁸⁵

Vidare skriver Nyström att mannen hade rätt att skilja sig från sin fru och om hon varit otrogen hade han även rätt att döda henne,(n) kvinnan däremot kunde inte bli fri mot mannens vilja.(n) Föräldrar kunde även sälja sina döttrar till illegitima giftermål med kontrakt på upp till ett år. Dessa kvinnor kunde dock inte räkna med att bli omgifna om mannen efter kontraktets slut inte ville ha dem kvar, då perser ogärna gifter sig med flickor som inte är oskulder. De tvingades då istället att försörja sig som prostituerade.(n)¹⁸⁶

Om kvinnans ställning i ett persiskt harem skrivs att hennes plats blev bättre och säkrare om hon födde mannen en son(n)¹⁸⁷ och författaren uttrycker besvikelse över att de persiska danserskorna inte var så vackra som han väntat och hoppats på.(n)¹⁸⁸

2.2.5 Svenska egenskaper

”En svensk officer hade i ädel pliktuppfyllelse låtit sitt liv för det främmande landets skull i kamp för ordning och civilisation.”(p) ”Aldrig förr har det hänt, att tillkallade utlänningar iklätt sig sådana risker vid fullgörandet av sitt uppdrag.”(p) Med dessa ord beskrivs en svensk avliden officer. I övrigt beskrivs svenskarna i Persien som älskvärda, gästvänliga(p)¹⁸⁹ och generösa.(p)¹⁹⁰ Nyström menar att en svensk lyder order(p)¹⁹¹ och svenska officerare är modiga(p)¹⁹² och omtänksamma.(p)¹⁹³ De tog inte mutor(p)¹⁹⁴ och ett svenskt befäl är ”Alltid full av omtanke för sin trupp.”(p)¹⁹⁵

Dock skäms författaren över sina bristande språkkunskaper(n)¹⁹⁶ och även om många svenskar beskrivs som förståndiga(p) fanns det ändå de som inte tänkte sig för ordentligt utan oförsiktigt köpte många varor på basarerna till överpris.(n)¹⁹⁷ Vidare visar

¹⁸⁵ Ibid. s. 248-249.

¹⁸⁶ Ibid. s. 33-34.

¹⁸⁷ Ibid. s. 32.

¹⁸⁸ Ibid. s. 39-41.

¹⁸⁹ Ibid. s. 9.

¹⁹⁰ Ibid. s. 48.

¹⁹¹ Ibid. s. 42.

¹⁹² Ibid. s. 47.

¹⁹³ Ibid. s. 44.

¹⁹⁴ Ibid. s. 174.

¹⁹⁵ Ibid. s. 182.

¹⁹⁶ Ibid. s. 22.

¹⁹⁷ Ibid. s. 25.

han stolt på att svenskarna gjorde slut på handeln med kvinnor som illegitima hustrur(p)¹⁹⁸ samt att man försökte avskaffa de mest grymma straffmetoderna.(p)¹⁹⁹

Angående hopplösa persiska stammar skriver Nyström ”nu skulle det bli annat av, gendarmeriet skulle få sin hand med i spelet, och man visste från andra platser, att saneringsarbetet utfördes energiskt och rationellt.(p)”²⁰⁰ ”Av alla främlingar äro dock svenskarna de mest populära i chahens land, ty inte så snart glömmes de uppoffringar och de stora tjänster, de en gång gjort.”(p)²⁰¹

Sverige beskrivs som rent och pryddig samt att flickorna är vackra där.(p)²⁰² Nyströms avslutande ord är ”Jag tillåter mig sluta denna bok med en honnör för mina tappra kamrater, som i Irans land hedra sig själva och Sverge.”(p)²⁰³

2.2.6 Andra folkslag och nationaliteter

Ryssland tycktes författaren fritt, bara man inte pratade politik(n) och ryssarna beskrivs som gemytliga människor(p) men de luras när de kommer åt.(n) De luktar inget vidare heller.(n)²⁰⁴ Den persiska staten utsattes för övergrepp av ryssarna vilka betedde sig som hunner.(n)²⁰⁵

Om en engelsman skrivs att han inte är uppskattad av sina landsmän på grund av att han gift sig med en armeniska. ”Ty som bekant håller engelsmannen mycket strängt på att man inte får beblanda sig med infödda av något slag i det land där man vistas och har sin verksamhet...Den vite mannen blir lätt dragen ned till de färgade släktingarnas ståndpunkt, hur han än bär sig åt och hur mycket han än pretenderar, att han icke gift sig med familjen.” Nyström tycker att detta är en ”beaktansvärd regel”.(p)²⁰⁶ Vidare skriver han att ”Den engelska representationen i chahens land var ganska egendomligt ordnad.”(n)²⁰⁷ Om en engelsk kvinna skrivs att hon ”i likhet med hela sin ras kände motvilja för förbindelser med infödda.”(p)²⁰⁸

”Tyskarna hade alltmer börjat äta sig in i Persien, och med den okuvliga energi och arbetsförmåga, som detta folk besitter, upptogo de framgångsrikt konkurrensen

¹⁹⁸ Ibid. s. 34.

¹⁹⁹ Ibid. s. 84.

²⁰⁰ Ibid. s. 202.

²⁰¹ Ibid. s. 260-261.

²⁰² Ibid. s. 233.

²⁰³ Ibid. s. 262.

²⁰⁴ Ibid. s. 8-9.

²⁰⁵ Ibid. s. 12-13.

²⁰⁶ Ibid. s. 65-66.

²⁰⁷ Ibid. s. 91.

²⁰⁸ Ibid. s. 130.

med engelsmännen. Istället för att på eftermiddagarna spela tennis eller polo, satt den flitige tysken på sitt kontor och arbetade.”(p)²⁰⁹

Andra länder hade varit i Persien tidigare till exempel Österrike och Italien men vad dessa utträttat var svårt att se.(n)²¹⁰ Ett belgiskt projekt nedvärderas(n)²¹¹ men Nyström talar gott om en judisk flicka.(p) Han måste stålsätta sig för att inte inleda ett förhållande med henne och han berömmar hennes engelska.(p)²¹²

Stammar som louter och belutschistaner beskrivs som landets gissel.(n) ”Likt Attilas hunner skonade de intet, icke skörden på marken eller barnet i moderns liv.”(n)²¹³ Lourerna liknas även vid gräshoppor ”ty där de gått fram återstod intet.”(n)²¹⁴ Dock skriver han att lourerna är duktiga stridsmän.(p)²¹⁵ Ghabrerna, ytterligare ett stamfolk, har ett obehagligt och osmakligt sätt att ta hand om sina döda på menar Nyström.(n)²¹⁶ I övrigt beskriv stamfolken som feqa.(n)²¹⁷

2.2.7 Ambivalenta uttalanden

I avsnittet om persisk religion och sedvänja konstateras Koranens förbud att ta en annan människas liv. Detta uttalande ser ut att vara positivt när man bara ser det för sig självt rakt upp och ner men när man läser det i sitt sammanhang skriver Nyström också att detta förbud kunde vara till besvär då man behövde avrätta fångar eftersom perserna inte kunde göra detta på grund av sin religion.²¹⁸ Detta uttalande får således både positiv och negativ kritik och vad författaren egentligen anser är svårt att säga.

Nyström skriver om månggifte och även här är det svårt att avgöra om han är positiv eller negativ till detta. Det visar ju på en olikhet från det författaren är van vid men han tillägger också att mannen var tvungen att älska varje kvinna han gifte sig med.

²⁰⁹ Ibid. s. 102-103.

²¹⁰ Ibid. s. 34.

²¹¹ Ibid. s. 43-44.

²¹² Ibid. s. 66.

²¹³ Ibid. s. 202.

²¹⁴ Ibid. s. 214.

²¹⁵ Ibid. s. 237.

²¹⁶ Ibid. s. 42.

²¹⁷ Ibid. s. 243.

²¹⁸ Ibid. s. 49.

2.2.8 Sammanfattning

Persien är för Nyström ett exotiskt²¹⁹ sagoland,²²⁰ verkligheten rymmer dock något annat och han skriver om landets ohyggliga straffmetoder²²¹ och om vattnet i rännstenarna som används till allehanda saker.²²² Perserna själva beskrivs som feqa²²³ och inte speciellt intelligenta²²⁴ dock glömmer de aldrig en tjänst man gjort dem.²²⁵ Författaren tar inte någon tydlig ställning till persernas religion. Han använder sig av muslimska uttryck löpande genom texten²²⁶ men beskriver vissa religiösa som fanatiker.²²⁷ De persiska kvinnorna visas ha en undantryckt roll²²⁸ och de har inte, menar Nyström, samma bildning som de europeiska kvinnorna.²²⁹

Svenskarna beskrivs med nästan endast positiva ord. De är älskvärda,²³⁰ modiga och generösa.²³¹ De är populära bland befolkningen och utför ett bra arbete.²³² Författaren nämner också sina bristande språkkunskaper.²³³ Att det möjligen är dessa som ligger till grunden för att uslingen till tolk inte förstår hans instruktioner²³⁴ tar han ingen notis om.

Persiska stammar skrivs vara ett gissel.²³⁵ De är feqa²³⁶ och benämns inte i några positiva ordalag. Detsamma gäller nästan samtliga andra nationaliteter. Ryssar²³⁷ och engelsmän²³⁸ beskrivs inte heller i några direkt positiva ordalag. Tyskar däremot är flitiga människor²³⁹ och om dessa finns inga negativa uttalanden.

Då man räknar de olika uttalandena kan man lättare dra slutsatser om Nyströms uppfattningar om perser respektive svenskar samt andra folk. I tabell 2 redovisas siffrorna. Författarens intryck av landet framgår av fler negativa uttalanden än positiva

²¹⁹ Ibid. s. 16.

²²⁰ Ibid. s. 7.

²²¹ Ibid. s. 84.

²²² Ibid. s. 20.

²²³ Ibid. s. 194.

²²⁴ Ibid. s. 15.

²²⁵ Ibid. s. 102.

²²⁶ Ibid. exempel s. 12, 15, 44, 101, 218.

²²⁷ Ibid. s. 51.

²²⁸ Ibid. s. 158, 166.

²²⁹ Ibid. s. 248-249.

²³⁰ Ibid. s. 9.

²³¹ Ibid. s. 47-48.

²³² Ibid. s. 260-261.

²³³ Ibid. s. 22.

²³⁴ Ibid. s. 30.

²³⁵ Ibid. s. 202, 214.

²³⁶ Ibid. s. 243.

²³⁷ Ibid. s. 8-9, 12-13.

²³⁸ Ibid. s. 65-66, 91, 130.

²³⁹ Ibid. s. 102-103.

men den negativa överrepresentationen är inte lika stor som den är om man ser på siffrorna över de persiska egenskaperna. Här är de negativa uttalandena betydligt fler än de positiva. I kolumnen över religion och sedvänja är det relativt jämt. Att tabell 2 visar på fler positiva uttalanden beror på att uttalanden som ”Allah höll sin skyddande hand över oss” förekommer ett antal gånger i texten och dessa har bedömts som positiva. Författaren verkar här inte ha någon speciell åsikt. För att ta ett exempel som finns angivet ovan så påpekar Nyström att perserna bakar sitt bröd på ett annat sätt än vad svenskar gör men resultatet får sedan beröm. Som synes är det inte många negativa uttalanden om svenskarna som nämns medan andra folkslag och nationaliteter inte får så mycket positiv kritik.

Tabell 2. Nyströms positiva och negativa uttalanden

	Positivt	Negativt
Persien	6	8
Persiska egenskaper	4	18
Persisk religion och sedvänja	7	4
Kvinnorna i Persien	2	10
Svenska egenskaper	23	2
Andra folkslag och nationaliteter	7	12

Källa: Nyström, Per (1925) *Fem år i Persien som gendarmofficer*. Stockholm. Albert Bonniers Förlag.

2.3 Bergdahl – ”Polisrapport” från Teheran

Sven Bergdahl hade titeln detektivöverkonstapel och var chef för den detektiva polisen i Teheran under åren 1913-15.²⁴⁰ med förordet räknat är hans bok indelad i 27 kapitel. Flertalet av dessa behandlar enskilda episoder, större eller mindre, som fått exemplifiera de brott och mål som den persiska polisen hade att arbeta med. Han beskriver även Teherans polisavdelning samt hur dess arbete gick till.

2.3.1 Persien

Det första intrycket Bergdahl fick av Asien skriver han är fattigdom(n) och elände.(n) Byggnaderna är dåliga(n) och renhållningen existerar inte.(n)²⁴¹ Gatorna är en rännsten med smuts och avfall,(n)²⁴² hästarnas seldon usla, gamla, murkna och uppslitna(n)²⁴³ och

²⁴⁰ Bergdahl, Sven (1917) ”Polisrapport” från Teheran. s. 5.

²⁴¹ Ibid. s. 11.

²⁴² Ibid. s. 13.

²⁴³ Ibid. s. 15.

de europeiska hästspårvagnarna som trafikerade gatorna i Teheran var misskötta.(n) Husen beskrivs som dystra och tråkiga.(n)²⁴⁴

Polisväsendet stod inför en kris(n) och anarki höll på att bryta ut då någon lön inte utbetalats på länge.(n)²⁴⁵ Vad man än skulle göra så mötte man svårigheter och hinder på vägen ”som alltid”.(n) Detsamma gällde när man skulle bygga det nya polishuset. Antingen saknade man material eller pengar.(n)²⁴⁶ Mutor och ett gott anseende kunde rädda en från stränga straff.(n) I övrigt var straffen för de drabbade ”synnerligen stränga...och gingo i verkställighet utan pardon.”(n)²⁴⁷ Den befintliga polisstyrkan fungerade inte tillfredsställande(n)²⁴⁸ och fångelset var en rörande syn av eländiga och sjuka stackare som behandlades som djur(n) och alla visste inte ens varför de var där.(n)²⁴⁹ Rekommendationer över folk som skulle tas in i polisarbetet kunde man aldrig lita på.(n)²⁵⁰ Något som däremot var positivt med Persiens polisarbete är att det i Persien var viktigt att hemlandet underrättas då en utländsk medborgare arresteras.(p)²⁵¹

”Under normala förhållanden är Teheran en plats, där de politiska intrigerna trivas och näras särdeles väl, och efter krigsutbrottet blevo de naturligtvis ännu mer i tilltagande. Det var därför ej så särdeles förvånande, om resultatet av dessa skulle på ett eller annat sätt visa sig.”(n)²⁵² Bergdahl skriver att det är svårt att få klarhet i politiska förbrytelser i Teheran, högre uppsatta män i samhället lyckades ofta få den straffade fri med osynliga påtryckningar.(n)²⁵³

”Trots många dess olägenheter längtar dock varje europé tillbaka till detta fängslade underbara land.”(p) Landet är egentligen, menar Bergdahl, rikt(p) men dess organisation utnyttjar inte de naturrikedomar som finns.(n)²⁵⁴

2.3.2 Persiska egenskaper

Om persernas gemensamma egenskaper skriver Bergdahl att de visar sig i ”en ovanligt god författningsförmåga, med särskilt lätthet för språk, en stark självmedvetenhet, gästfrihet

²⁴⁴ Ibid. s. 24.

²⁴⁵ Ibid. s. 32.

²⁴⁶ Ibid. s. 51.

²⁴⁷ Ibid. s. 45-46.

²⁴⁸ Ibid. s. 45-46, 69.

²⁴⁹ Ibid. s. 54.

²⁵⁰ Ibid. s. 48.

²⁵¹ Ibid. s. 71.

²⁵² Ibid. s. 147.

²⁵³ Ibid. s. 154-156.

²⁵⁴ Ibid. s. 176.

och artighet samt sträng etikett.”(p)²⁵⁵ Gästfriheten är något han återkommer till ett flertal gånger genom hela boken.²⁵⁶ Vidare beskrivs perserna som intelligenta(p) och många visade utmärkta resultat under träningarna.(p) De visade i allmänhet stort intresse för tjänsten och för de europeiska metoderna.(p) Till och med fångarna var intresserade.²⁵⁷ Perserna sägs även vara patrioter, redo att kämpa för sitt land.(p)²⁵⁸ Befolkningen beskrivs som fredlig och hjälpsam(p) med enkla anspråk som lätt finner sig i svårigheter och obehag av olika slag.(p)²⁵⁹

Perserna beskrivs som duktiga i handslöjd(p)²⁶⁰ och den persiske köpmannen sägs vara företagsam med en skarp blick.(p)²⁶¹ Bergdahls sista ord i boken lyder: ”Perserna äro ingalunda något lyckligt folk, därtill hava de under nuvarande förhållanden för mycket svårigheter att kämpa mot, men de hava en beundransvärd förmåga att lugnt finna sig i och fördraga alla besvärligheter. Det är därför dock icke uteslutet, att perserna än en gång rycka upp sig och skriva blad till sin gamla ärorika historia.”(p)²⁶²

Teheran är, säger Bergdahl, ingen förbrytarhåla, här är perserna fredliga och vill leva i lugn. Det är således inte perserna själva som skapar den största oron i staden(p) utan det är andra folkslag som kommit dit exempelvis kaukasier, armenier, judar och afghaner. Sedan dessa orosmoment tagits ur vägen minskade Teherans brottsstatistik.²⁶³

Av de sökande till poliskåren var mer än tre fjärdedelar oanvändbara.(n) Många hade fysiska fel eller led av sjukdomar(n) och många var analfabeter.(n)²⁶⁴ Att många perser varken kan läsa eller skriva tas upp ett flertal gånger i boken.²⁶⁵ Även om perserna beskrivs som intresserade av nya metoder är de rädda för de enklaste utrustningar,(n) ett exempel ges med fångar som är rädda för apparaten man tar fingeravtryck med.²⁶⁶ Vidare anser Bergdahl att perserna i regel neka hur starka än bevisen mot dem är(n)²⁶⁷ och att de inte är att lita på gentemot sina suveräner.(n)²⁶⁸

²⁵⁵ Ibid. s. 178.

²⁵⁶ Ibid. exempel s. 78, 177.

²⁵⁷ Ibid. s. 53.

²⁵⁸ Ibid. s. 164.

²⁵⁹ Ibid. s. 178.

²⁶⁰ Ibid. s. 176.

²⁶¹ Ibid. s. 177.

²⁶² Ibid. s. 182.

²⁶³ Ibid. s. 7-8.

²⁶⁴ Ibid. s. 43.

²⁶⁵ Ibid. s. 52, 62.

²⁶⁶ Ibid. s. 54.

²⁶⁷ Ibid. s. 73.

²⁶⁸ Ibid. s. 119.

2.3.3 Persisk religion och sedvänja

Vad gäller religion behandlar inte Bergdahl ämnet speciellt mycket men han påpekar att ”De flesta perser äro strängt religiösa, åtminstone till det yttre, och följa koranens visa innehåll i allt.[p] Somliga göra dock en och annan liten avvikelse i tysthet häri, särskilt brytes ofta mot förbudet att använda sprithaltiga drycker.”(n)²⁶⁹ Bergdahl beskriver också Hussein-festen som firas av schiiterna. Festdeltagarna benämns av Bergdahl som sektmedlemmar(n)²⁷⁰ och fanatiska.(n)²⁷¹

Det påpekas att perserna sitter på golvet och äter men att man ställde fram stolar till svenskarna.²⁷²(a)

2.3.4 Kvinnorna i Persien

”äro de persiska kvinnorna, vad städerna beträffar, på allt sätt isolerade. De måste bära för allas blickar ogenomträngliga slöjor, ej ens den lilla tittgluggen för ögonen får vara helt öppen, utan täckes av en liten svart, stundom vit, bit nätväv. Benen inneslutas i en byxkjol, som vid vristerna är omsorgsfullt sammansnörd. På gatan ser man sällan något sällskap mellan män och kvinnor, likaså i hemmen; åtminstone i närvaro av främmande sitta männen för sig och kvinnorna för sig.”(n)²⁷³

På landsbygden däremot verkar kvinnorna ha en större frihet än inne i städerna.(p) Där går de obeslöjade(p) och Bergdahl beskriver dessa som ärbara och arbetsamma.(p) I sina unga år är de vackra och deras gång är harmonisk. Hållningen beröms och han skriver att deras tänder är vackra.(p) Dessutom bär de inte samma kläder som kvinnorna i staden. Istället för stadskvinnornas byxkjolar går dessa kvinnor barbenta.(p)²⁷⁴

2.3.5 Svenska egenskaper

Om svenskarna i Persien skrivs att de är gästvänliga.(p)²⁷⁵ Författaren visar på att de var betydande personer,(p)²⁷⁶ hans eskort såg det som ett viktigt uppdrag att skydda honom då han sågs som en mäktig herre.(p)²⁷⁷ Mycket hade hunnits med av svenskarna i Persien

²⁶⁹ Ibid. s. 181.

²⁷⁰ Ibid. s. 99.

²⁷¹ Ibid. s. 101.

²⁷² Ibid. s. 29, 77.

²⁷³ Ibid. s. 24.

²⁷⁴ Ibid. s. 181.

²⁷⁵ Ibid. s. 19.

²⁷⁶ Ibid. s. 21.

²⁷⁷ Ibid. s. 173.

innan han själv kom dit(p)²⁷⁸ och de hade bedrivit sitt arbete med framgång.(p)²⁷⁹ Den första tiden skedde många kriminella händelser i staden. ”Många av dem voro riktigt fula saker.” Allt efter som tiden gick avtog dessa alltmer.(p)²⁸⁰ Befolkningen hade respekt för gendarmeriet(p) och det räckte ibland med att de bildade en skyttelinje utan att behöva avlossa några skott för att lugn åter skulle råda på platsen.(p)²⁸¹ Svenskarna var generösa, förmånerna för de anställda inom gendarmeriet sattes ganska höga.(p)²⁸² Man väckte hoppet till liv hos fångarna som visade svenskarna sin vördnad då dessa förbättrade deras villkor i fängelset.(p)²⁸³

Något som vållade problem var svenskarnas bristande kunskaper i språket och om lag och religiösa seder.(n)²⁸⁴ Bergdahl tar även upp kritik mot Sverige från andra nationaliteter. En insändare i en rysk tidning menade att det i allmänhet råder ”misstroende mot den av svenskarna organiserade polisen, emedan svenskarna tydligt lägga sina tysksympatier i dagen.” Svenskarnas vistelse borde upphöra om man inte tog itu med detta. Författaren tror inte att legationerna har något att invända mot svenskarnas tyskvänlighet och att perserna är mycket nöjda med svenskarna och att bevis givits på detta.(p)²⁸⁵ I svenskarnas arbete mötte de alltid förtroende och förståelse hos perserna.(p)²⁸⁶

2.3.6 Andra folkslag och nationaliteter

Som nämnts ovan beskrivs inte orosmomenten utgöras av perserna själva utan av andra folkslag som kaukasier, armenier, judar och afghaner.(n)²⁸⁷ Det är således i huvudsak andra folkslag än perserna som ofta benämns i endast negativa ord och inte alls med några positiva. Då han skriver om persernas skicklighet i att förfalska antikviteter och keramik skriver han att judarna äger en stor skicklighet i detta.(n)²⁸⁸ Förbrytare uppges i många fall vara utländska medborgare (ryssar(n), kaukaser(n), armenier(n))²⁸⁹ eller medlemmar ur någon särskild persisk stam.(n)²⁹⁰

²⁷⁸ Ibid. s. 30.

²⁷⁹ Ibid. s. 20.

²⁸⁰ Ibid. s. 64.

²⁸¹ Ibid. s. 32.

²⁸² Ibid. s. 48.

²⁸³ Ibid. s. 55.

²⁸⁴ Ibid. s. 51.

²⁸⁵ Ibid. s. 149-150.

²⁸⁶ Ibid. s. 8.

²⁸⁷ Ibid. s. 7.

²⁸⁸ Ibid. s. 133.

²⁸⁹ Ibid. s. 69, 105, 107.

²⁹⁰ Ibid. s. 80-82.

Speciellt en stam nämns som ovänligt stämnda mot gendarmeriet. Det är baktiarierna som trakasserar gendarmeriet på gatorna och beskjuter dem utan anledning.(n) Deras chef gjorde inget åt saken trots påyrkningar från det svenska gendarmbefälet. Baktiarietchefen hade svårt att kontrollera sina mannar.(n)²⁹¹ Dock finns även beskrivningen av baktiarierna som patriotiska(p), tappra(p) och delvis militärt organiserade.(p)²⁹²

Det som skrivs som positivt om andra länder är att de större europeiska nationerna hade läroanstalter i staden där unga perser nästan gratis fick utmärkt undervisning av europeiska lärare.(p)²⁹³ Vidare sägs nomadstammarna, som annars beskrivs som krigiska och vilda(n), alltid visa en generös gästvänlighet mot den som kommer till dem som sådan.(p)²⁹⁴

2.3.7 Ambivalenta uttalanden

Det skrivs om att perserna sitter på golvet och äter i avsnittet om persisk religion och sedvänja. Om författaren här är positiv eller negativ är svårt att avgöra. Han skriver även att stolar alltid ställdes fram till svenskarna²⁹⁵ men det är omöjligt att utläsa av hans text om han ser ner på denna persiska sedvänja eller inte.

2.3.8 Sammanfattning

Bergdahls första intryck av Persien uppges vara fattigdom. Ett land där bland annat inte renhållningen fungerar²⁹⁶ och där polisväsendet står i kris.²⁹⁷ I detta land kan man komma långt med mutor och klara sig undan straff för det brott man begått.²⁹⁸ Dock beskriver Bergdahl Persien i termer som underbart.²⁹⁹ Perserna är intelligenta, gästvänliga och fredliga.³⁰⁰ Många är dock analfabeter och många bär på sjukdomar.³⁰¹ Om deras religion

²⁹¹ Ibid. s. 80-82.

²⁹² Ibid. s. 79.

²⁹³ Ibid. s. 52.

²⁹⁴ Ibid. s. 178.

²⁹⁵ Ibid. s. 29, 77.

²⁹⁶ Ibid. s. 11.

²⁹⁷ Ibid. s. 32.

²⁹⁸ Ibid. s. 45-46.

²⁹⁹ Ibid. s. 176.

³⁰⁰ Ibid. s. 178.

³⁰¹ Ibid. s. 43.

skrivs inte mycket. Kvinnorna uppges vara isolerade.³⁰² De på landsbygden var dock friare och beskrivs i positiva ordalag såsom vackra.³⁰³

Svenskarna beskrivs som gästvänliga och deras arbete i landet var väl utfört.³⁰⁴ De respekterades av befolkningen³⁰⁵ och väckte hopp om bättre tider.³⁰⁶ Men Bergdahl tar även upp svenskarnas bristande kunskaper i det persiska språket och om persernas seder.³⁰⁷ Andra nationaliteter benämns inte med så många positiv ord och detsamma gäller olika stammar i landet.³⁰⁸

Tittar man på siffrorna i tabell 3 framgår det tydligt att Bergdahl pratar om landet Persien i negativa ordalag men när han pratar om det persiska folket är hans inställning istället positiv. Om religion och sedvänja finns flest negativa uttalanden vilket beror på att Bergdahl beskriver Hussein-festen i negativa ordalag som fanatisk men i övrigt berör han inte detta ämne så mycket. Att kolumnen med uttalanden om kvinnor är mer positiv än negativ beror på att författaren skriver mer om kvinnorna på landsbygden än om de isolerade kvinnorna i städerna.

Tabell 3 Bergdahls positiva och negativa uttalanden

	Positivt	Negativt
Persien	3	21
Persiska egenskaper	16	8
Persisk religion och sedvänja	1	3
Kvinnorna i Persien	5	3
Svenska egenskaper	12	2
Andra folkslag och nationaliteter	6	10

Källa: Bergdahl, Sven (1917) ”*Polisrapport*” från *Teheran*. Stockholm. Albert Bonniers Förlag.

³⁰² Ibid. s. 24.

³⁰³ Ibid. s. 181.

³⁰⁴ Ibid. s. 19-20.

³⁰⁵ Ibid. s. 32.

³⁰⁶ Ibid. s. 55.

³⁰⁷ Ibid. s. 51.

³⁰⁸ Ibid. exempel s. 7, 69, 80-82, 105, 107.

2.4 Nazistsympatisörer?

Jämförelsen mellan Hübinettes bok och det namnregister som hämtats från Ineichens avhandling³⁰⁹ samt kompletterats med uppgifter från de tre memoarböckerna³¹⁰ (se bilaga 1) har gett träffar på 13 namn. Därav inte säkert att dessa namn är just de personer som eftersöks. Förhoppningen var att jag genom att ha namn på en person samt en adress där vederbörande bodde under ett visst årtal skulle kunna få hans födelseår eftersom detta i de flesta fall finns angivet i Markus Ineichens avhandling. Vidare fanns förhoppningar om att man kunde få reda på hur många med ett visst namn som fanns i Sverige under ett visst årtal. Att ta reda på detta har visat sig vara omöjligt.³¹¹ Således kommer denna undersökning inte kunna göras med fullständig säkerhet utan vissa antaganden kommer göras. Det är sedan upp till läsaren att behandla dessa kritiskt. De namn som fått träffar är:

1. Carlberg, Eric
2. Ekström, Martin, Eugen
3. Eriksson, Magnus
4. Harvidsson
5. Killander, Knut, Knutsson
6. Lundberg, Hans, Albin
7. Möller, Boris, Frederik, Gotthard
8. Nyström, Per, Ludwig
9. Sonesson, Jean, Bernard
10. Svenson, Arvid
11. Thorell, Ernesto
12. Ångman, Nils, Robert, Arthur
13. Österberg, Nils, Axel

Eriksson och Svensson stryks direkt på grund av att de är så vanliga och flera träffar har infunnit sig på dessa namn. Likaså utesluts de träffar där förnamnet inte uppges alls eller endast med initial/er. Detta gäller Carlberg, Harvidsson, Möller, Nyström samt Thorell.³¹²

³⁰⁹ Ibid. s. 217-222.

³¹⁰ Bergdahl, Sven (1917) ”Polisrapport” från Teheran - Nyström, Per (1925) *Fem år i Persien som gendarmofficer.* - Pravitz, Hjalmar (1918) *Från Persien i stiltje och storm.*

³¹¹ Samtal med skatteverket (folkbokföringen) i Nyköping.

³¹² Hübinette, Tobias (2002) *Den svenska nationalsocialismen. Medlemmar och sympatisörer 1931-45.*

De resterande sex bedöms som intressanta träffar. De är således Ekström, Killander, Lundberg, Sonesson, Ångman och Österberg.³¹³

Ekström finns med i registret under förnamnet Martin vilket stämmer med den Ekström som eftersöks.³¹⁴ En träff på Lundberg med förnamnet Hans finns. Han ska enligt Hübinettes register vara bosatt i Uppsala.³¹⁵ En träff på Österberg med förnamn Axel, bosatt i Uppsala med titeln fil mag har påträffats.³¹⁶ Alla dessa tre bedöms vara osäkra eftersom namnen inte är speciellt ovanliga samt att det saknas intressanta indikationer. Dock identifieras Ekström som nazistsympatisör i Arnes text. Den utkom 1952 och är således relativt samtida med Hübinettes register. Att denna upplysning är korrekt är inget man behöver tvivla på då Arne med största sannolikhet är säker på sin sak. Han skulle ju i princip fråga Ekström i egen person om dessa upplysningar.³¹⁷ Samma upplysning återkommer även hos Persson.³¹⁸ Ekström var således medlem av Nationalsocialistiska Blocket.³¹⁹ Han var även dess ledare under hela föreningens verksamma tid 1933-38.³²⁰

En träff finns på Killander med förnamnet Knut. Denna uppges vara bosatt i Stockholm. Det som gör denna träff intressant är att hans yrke uppges vara kapten vilket kan vara en indikation på att han tillhör det militära.³²¹ Det kan dock inte uteslutas att det är sjökaptten som menas. På Sonesson har en träff med förnamnet Jean inbringats. Yrket uppges vara direktör och under 40-talet är han bosatt i Klippan.³²² Denna träff bedöms som mycket intressant då namnet Jean Sonesson inte är speciellt vanligt. (Idag finns det endast en i Sverige med det namnet³²³) Två träffar på Ångman. De gäller en Nils Ångman bosatt först i Luleå och sedan i Boden.³²⁴ Denna träff är sannolik då det av Ineichens register framgår att Ångman innan han reste till Persien var stationerad i Norrlands dragonregemente.³²⁵ Den andra träffen gäller en Nils Ångman bosatt i Berlin. Denne

³¹³ Ibid.

³¹⁴ Ibid. s. 180.

³¹⁵ Ibid. s. 49.

³¹⁶ Ibid. s. 460.

³¹⁷ Arne, Ture J. (1952) *Svenskarna och Österlandet*. s. 128.

³¹⁸ Persson, S-Å (1972) *Det svenska gendarmeriet i Persien*. ur Ådahl, Andreas (red.) *Iran genom seklerna. En antologi*. s. 124.

³¹⁹ Hübinette, Tobias (2002) *Den svenska nationalsocialismen. Medlemmar och sympatisörer 1931-45*. s. 180.

³²⁰ Ibid. s. 179.

³²¹ Ibid. s. 238.

³²² Ibid. s. 279.

³²³ Samtal med skatteverket (folkbokföringen) i Nyköping.

³²⁴ Hübinette, Tobias (2002) *Den svenska nationalsocialismen. Medlemmar och sympatisörer 1931-45*. s. 177.

³²⁵ Ineichen, Markus (2002) *Die schwedischen Offiziere in Persien (1911-1916) Fridensengel, Weltgendarmen oder Handelsagenten einer Kleinmacht im ausgehenden Zeitalter des Imperialismus?* s. 219.

uppges vara f d ryttmästare³²⁶ vilket är intressant om man tittar på det regemente vår Ångman tillhörde innan Persientiden.³²⁷ Dragoner är beridna militärer.³²⁸

Dessa sex träffar är så intressanta att det som finns att läsa om dem på Krigsarkivet i Stockholm har gått igenom. Ekström eftersöks dock inte här då annan litteratur givit svaret på frågan kring honom. Varken Lundberg, Sonesson eller Österberg fanns i Krigsarkivets enskilda arkiv eller i deras biografica.

Knut Killander har ett enskilt arkiv bestående av fem volymer. Att man kan vara säker på att det är den personen som eftersöks framgår av materialet från Persien i detta enskilda arkiv. Bland dessa papper finns tyska krigspapper som visar på att han varit i tysk tjänst. Det första av dessa tyska papper är ett transportpass daterat den 29 december 1917. Det är antagligen då han börjar sin tjänst för tyskarna.³²⁹ I biografica-registret finns en dödsnotis över Kapten Knut Killander. Födelse- och dödsår stämmer överens med den Killander som eftersöks.³³⁰ I Hübinettes register uppges Knut Killander vara kapten,³³¹ Detta överensstämmer med dödsnotisen.³³² Att det är rätt Killander som återfinns i Hübinettes register är troligt då goda kopplingar finns men bevisen är för svaga för att vara tillfredställande. Det kan i varje fall konstateras att Killander hade sympatier för tyskarna då han ingick i deras tjänst.

Nils Robert Arthur Ångman finns i Krigsarkivets biografica och av uppgifterna där kan man se att han var stationerad i Persien och sedan gick med i den tyska armén som överstelöjtnant den första februari 1915. Under slutet av detta år är han med och angriper engelskvänliga arabstammar i Persien. I januari 1934 är han upptagen i NSDAP:s stormavdelningar, det vill säga inom Hitlers SA, och den 18 januari samma år har han titeln toppführer. Hans dotter uppges vara född i Berlin-Wilmersdorf 1921 och maken död i samma stad 1924. Dödsnotisen över honom ger födelse- och dödsdatum 1886-1963. Och minnesnotisen uppger att han varit i tysk tjänst under de båda världskrigen.³³³ Att detta är den Ångman som söks finns inga tvivel om. Bevisen är så pass starka. Årtalen

³²⁶ Hübinette, Tobias (2002) *Den svenska nationalsocialismen. Medlemmar och sympatisörer 1931-45*. s. 458.

³²⁷ Ineichen, Markus (2002) *Die schwedischen Offiziere in Persien (1911-1916) Fridensengel, Weltgendarmen oder Handelsagenten einer Kleinmacht im ausgehenden Zeitalter des Imperialismus?* s. 219.

³²⁸ Bonniers compact lexikon. (2001) s. 222.

³²⁹ KRA. Enskilda arkivet: Killander, Knut, volym 5.

³³⁰ Ineichen, Markus (2002) *Die schwedischen Offiziere in Persien (1911-1916) Fridensengel, Weltgendarmen oder Handelsagenten einer Kleinmacht im ausgehenden Zeitalter des Imperialismus?* s. 219.

³³¹ Hübinette, Tobias (2002) *Den svenska nationalsocialismen. Medlemmar och sympatisörer 1931-45*. s. 238.

³³² KRA. Biografica: Killander, Knut.

³³³ KRA. Biografica: Ångman, Nils Robert Arthur.

för födelse och död överensstämmer med Ineichens uppgifter.³³⁴ Enligt Hübinettes register är en Nils Ångman bosatt i Berlin W³³⁵ vilket denna bevisligen varit tidigare.

Således har två av svenskarna stationerade i Persien bevisligen sympatiserat med nazisterna. Vidare har det framgått att i varje fall en av dessa gått med i tysk tjänst och ytterligare en svensk gjort det även om man för den skull inte kan koppla den senare direkt till nazismen.

2.5 Andra kopplingar till Tyskland och Nazismen

Två av de tre memoarförfattarna visar tydligt sin tyskvänlighet. Bergdahl skriver om de svenska polismännens tyskvänlighet.³³⁶ Dock är han lite mer återhållsam än Pravitz som skriver ”Emellertid önska vi alla av hela vårt hjärta seger åt de tyska vapnen.”³³⁷ Både Pravitz och Bergdahl skriver om missnöjet mot Ryssland och England och om svenskarnas tysksympatier.³³⁸ Pravitz hyllar Tyskland och nedvärderar England.³³⁹

Hos Persson återges också bevis för svenskarnas tyskvänlighet. Han har uppgifter på att ett flera av svenskarna stationerade i Persien slutit avtal med den tyska regeringen och blivit aktiva inom den tyska armén.³⁴⁰

Från Nyströms bör två citat uppmärksammas. Det första lyder ”Ty som bekant håller engelsmannen mycket strängt på att man inte får beblanda sig med infödda av något slag i det land där man vistas och har sin verksamhet... Den vite mannen blir lätt dragen ned till de färgade släktingarnas ståndpunkt, hur han än bär sig åt och hur mycket han än pretenderar, att han icke gift sig med familjen.”³⁴¹ Det andra handlar om en engelsk kvinna och det skrivs att hon ”i likhet med hela sin ras kände motvilja för förbindelser med infödda.”³⁴² Det första av dessa uttalanden har tidigare i denna undersökning presenterats som positivt i betyget till engelsmännen, detta på grund av det försvar Nyström ger det ”En förmodligen synnerligen beaktansvärd regel. ’Splendid isolation’ är nog bland det

³³⁴ Ineichen, Markus (2002) *Die schwedischen Offiziere in Persien (1911-1916) Fridensengel, Weltgendarmen oder Handelsagenten einer Kleinmacht im ausgehenden Zeitalter des Imperialismus?* s. 219.

³³⁵ Hübinette, Tobias (2002) *Den svenska nationalsocialismen. Medlemmar och sympatisörer 1931-45.* s. 458.

³³⁶ Bergdahl, Sven (1917) ”*Polisrapport*” från Teheran. s. 150.

³³⁷ Pravitz, Hjalmar (1918) *Från Persien i stiltje och storm.* s. 164.

³³⁸ Bergdahl, Sven (1917) ”*Polisrapport*” från Teheran. s. 149-150. - Pravitz, Hjalmar (1918) *Från Persien i stiltje och storm.* s. 266-267.

³³⁹ Pravitz, Hjalmar (1918) *Från Persien i stiltje och storm.* s. 304-308.

³⁴⁰ Persson, S-Å (1972) *Det svenska gendarmeriet i Persien.* ur Ådahl, Andreas (red.) *Iran genom seklerna. En antologi.* s. 128.

³⁴¹ Nyström, Per (1925) *Fem år i Persien som gendarmofficer.* s. 65-66.

³⁴² Ibid. s. 130.

viktigaste vid sammanhållande av ett kolonialvälde.”³⁴³ Det andra uttrycket får således också den positiva klang som Nyström ger det första. Nyströms två citat ovan är yttest lika uttalanden gjorda av Hitler som går att läsa i *Mein Kampf*. Exempelvis citaten ”varje gång en arier blandat blod med en individ av lägre ras, resultatet alltid utfallit till den förres nackdel.”³⁴⁴ och ”Varje korsning mellan två olika högtstående väsen ger ett resultat, som är ett mellanting mellan de båda föräldrarnas nivå. M. a. o.: ungen torde visserligen stå något högre än den rasbiologiskt lägre stående av föräldrarna, men inte så högt som den högre av dessa. Följaktligen kommer denna avkomma att sedermera vara underlägsen i kampen mot den som står högre. En dylik parning strider mot naturens strävan att förbättra rasen. Förutsättningen härför ligger inte i att förena det högtstående med det som är mindervärdigt utan i det förstnämndas seger. Den starkare skall segra och inte sammansmälta med en svagare och på så sätt offra sin egen styrka.”³⁴⁵ Ett annat intressant citat också det hämtat från Nyström lyder ”nu skulle det bli annat av, gendarmeriet skulle få sin hand med i spelet, och man visste från andra platser, att saneringsarbetet utfördes energiskt och rationellt.”³⁴⁶ Detta skrivs angående några persiska stammar som anses vara hopplösa. Det är ordet saneringsarbete som gör detta citat så intressant. Vad menar Nyström med detta? Är det samma sak som utrotning? Han ger oss inget svar utan lämnar plats för spekulationer. Dock är det ett intressant ordval och han borde inte ha använt det om han syftade till fredliga konfliktlösningar.

³⁴³ Ibid. s. 65-66.

³⁴⁴ Hitler, Adolf (2002) *Mein Kampf*. s. 318.

³⁴⁵ Ibid. s. 317.

³⁴⁶ Nyström, Per (1925) *Fem år i Persien som gendarmofficer*. s. 202.

3 Resultat och slutdiskussion

Av undersökningen ovan framgår tydligt att svenskarna såg sig själva som hjältar. De beskrivs som modiga och älskvärda och man hittar inte mycket negativt att läsa om dem. Hur de tre memoarförfattarna har valt att framställa Persien och det persiska folket skiljer sig något från varandra. Bergdahl har här en mer positiv hållning än de båda andra. Om detta beror på att Bergdahl var polis och de övriga två officerare är svårt att säga men deras arbetsuppgifter såg självklart ut på olika sätt. Det framgår även att betydligt fler svenska officerare än svenska poliser var stationerade i Persien, detta kan ha inneburit att poliserna i större grad var tvungna att samarbeta med den inhemska befolkningen än vad officerarna tvingades göra. Hur svaret lyder på denna fråga faller utanför detta forskningsområde men det är en tes god som någon. Det som talar för denna tes är också att det av memoarböckerna framgår att Bergdahl många gånger hamnar i brottsfall relaterade till den persiska vardagen. Det vill säga han beskriver händelser på ett sätt som gör att läsaren förstår att Bergdahl fått en stor inblick i persernas vardagsliv.

De tre källorna visar en rashierarki i sin framställning av olika folk. Hos alla kommer svenskarna högst, de presenteras knappt alls i några negativa ordalag, därefter placeras andra europeiska representanter. Dessa (förutom tyskarna) beskrivs oftast i negativa ordalag men det är inte personernas egenskaper i sig som beskrivs som negativa utan i huvudsak deras länders politik. Sedan kommer perserna som beskrivs i både positiva och negativa ord. Först härefter nämns andra folk. Vad gäller andra folk än de europeiska beskrivs många med negativa personliga egenskaper. Dessa folk beskrivs nästan alltid bara negativt och inte som perserna även positivt. Detta gäller judar, armenier samt olika stamfolk som baktiarier och louter med flera. Vid de få tillfällen då dessa beskrivs positivt handlar det om enstaka individer, ibland sträcker sig någon författare till att skriva något positivt om hela folkgruppen men det är sällsynt.

Då listan över namn på de svenskar som varit stationerade i Persien jämfördes med registret över svenska nazistsympatisörer under 30- och 40-talen uppkom sex intressanta träffar. Av dessa sex kunde konstateras att i varje fall två av dem ingått i tysk tjänst och att en av dessa varit med i Hitlers SA. Ytterligare en träff på nazistsympatisör har kunnat styrkas med litteratur. Att vissa svenskar i Persien hade sympatier för tyskarna och även för nazismen är inget att tvivla på vilket framkommer av denna undersökning. Detta stärks också med uppgifter från litteraturen som uppger att flera svenska officerare senare ingick i tysk tjänstgöring. Att svenskarna tvingades lämna

Persien på grund av dessa sympatier är inte konstigt eftersom Tyskland under första världskriget var Rysslands och Englands fiende.

Vidare bör påpekas likheten mellan det språk memoarförfattaren Nyström använder och det Hitler skriver i *Mein Kampf*. Likheterna mellan citaten hämtade från Nyström och Hitler är slående och säkert är att Nyström har samma slags tankegångar som Hitler även om Nyström för den delen kanske inte skulle kalla sig för nazist. I de fall som dessa kommer upp beskrivs den engelska synpunkten på folk av olika nationaliteter. Nyström skriver att engelsmännen inte kunde tänka sig att beblanda sig med perserna. Antagligen kommer sig detta av att England var ett land med kolonier under sig. Genom att beblanda sig med lokalbefolkningen miste man makt. För svenskarna var inte detta av samma betydelse. De var inte i Persien som koloniserare och behövde inte ha samma stränga förhållningssätt till perserna som engelsmännen ansåg sig tvungna att ha.

Av orientalism och etno-chauvinism finner man spår i de tre memoarböckerna. I mycket framställs perserna som svenskarnas motpol. Svensken beskrivs exempelvis som modig medan persern är feg. Dock kan ingen av författarna komma ifrån att detta land har en ärorik historia och ett vackert förflutet. Spåren av orientalism och etno-chauvinism är olika tydliga i de tre memoarböckerna. Nyström och Pravitz är mest tydliga. Hos Nyström får Persien mest negativ kritik och Sverige övervägande positiv. Andra folkslag och nationaliteter nämns också mest i negativa ordalag. Detsamma gäller för Pravitz. Den som bryter mest från mönstret är Bergdahl vilket nämnts ovan. Även om Bergdahl ger landet Persien mest negativa poäng så får den persiska befolkningen höga siffror för sina egenskaper. Vad gäller Sverige och övriga folkslag är resultatet dock likt Pravitzs och Nyströms.

Det finns skillnader om man ser till hur de memoarförfattare som undersökts skrivit jämfört med hur journalisterna i Fazlhashemis analys beskriver samma sak. På två punkter skiljer sig Fazlhashemis och denna analys från varandra. För det första är Fazlhashemis källor inte förstahandskällor, det vill säga berättelserna om händelser i Persien är omarbetade av journalister i Sverige som inte varit på plats utan skriver utifrån det utgångsläget och med de föreställningar som fanns om Persien bland svenska journalister för tiden. För det andra saknar Fazlhashemi blick för den rashierarki som presenteras i denna undersökning. Fazlhashemi gör i sin undersökning endast kontraster mellan svenskar och perser. Enligt hans slutsatser nedvärderas perserna och Persien och man ser dem som en motpol till Sverige och svenskarna. Den här undersökningen har dock visat på att även om perserna och Persien i många fall får negativ kritik så finns här en

rashierarki som innefattar mer än bara perser och som nyanserar bilden. Man skiljer perserna från olika stammar och folkslag i Persien samt gör skillnad på perser och människor av andra nationaliteter och folkgrupper. Denna rashierarki som framgår av analysen är intressant. I toppen kommer svenskarna, sedan andra europeiska landsmän och efter dem perserna. Det är dock inte slut där, efter perserna kommer judar, armenier och stamfolk som baktiarier. Denna rashierarki är lik den man finner inom nazismen där arierna står högst.³⁴⁷ Det blir här intressant att se på varifrån ordet arier kommer. Perser är detsamma som iranier det vill säga någon som härstammar från Iran. Ordet arier är namnet på de folk som talar indoeuropeiska språk och då speciellt folken i Iran och Främre Indien.³⁴⁸ Anledningen till att man inte talar lika illa om perserna som om andra folkslag och stamfolk kan ha sin grund i detta. Om arierna stod högst upp i rashierarkin kunde man inte tala alltför illa om perserna då de också tillhörde den gruppen. Kanske var det också därför som man inte kallade Persien för Iran som landets befolkning själva gjorde, eftersom det då blev tydligt uttalat att dess befolkning stod lika högt upp på stegen i rashierarkin som européerna själva.

³⁴⁷ Ibid. s. 326.

³⁴⁸ Bonniers lilla uppslagsbok. (1973) s. 22.

Källförteckning

Otryckta källor

Krigsarkivet (KRA)

Enskilda arkivet: Killander Knut, volym 5.

Biografica: Killander Knut

Ångman, Nils Robert Arthur

Tryckta källor

Bergdahl, Sven (1917) ”*Polisrapport*” från Teheran. Stockholm. Albert Bonniers Förlag.

Nyström, Per (1925) *Fem år i Persien som gendarmofficer*. Stockholm. Albert Bonniers Förlag.

Pravitz, Hjalmar (1918) *Från Persien i stiltje och storm*. Stockholm. A.B. Dahlberg & Co:s Förlag.

Litteratur

Bearbetningar

Arne, Ture J. (1952) *Svenskarna och Österlandet*. Stockholm. Bokförlaget Natur och Kultur.

Bonniers compact lexikon (2001) Stockholm. Bonniersförlagen.

Bonniers lilla uppslagsbok. (1973) Stockholm. Albert Bonniers förlag.

Eyrumlu, Reza (2001) *Modernisering och islam i Iran och Turkiet. En studie av kön, islam och modernisering under 1800-talet*. Angered. Invand-Lit.

Fazlhashemi, Mohammad (1999) ”Att civilisera ett röfvarband” – *Svenska officerare i Persien 1911-1915*. ur Granqvist, Raoul (red.) *Svenska överord. En bok om gränslöshet och begränsningar*. s. 115-135. Eslöv. Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Hitler, Adolf (2002) *Mein Kampf*. Stockholm. Högglunds förlag.

Hübinette, Tobias (2002) *Den svenska nationalsocialismen. Medlemmar och sympatisörer 1931-45*. Stockholm. Carlssons Bokförlag.

Ineichen, Markus (2002) *Die schwedischen Offiziere in Persien (1911-1916) Friedensengel, Weltgendarmen oder Handelsagenten einer Kleinmacht im ausgehenden Zeitalter des Imperialismus?* Bern. Peter Lang AB, Europäischer Verlag der Wissenschaften.

Killander, Magnus (1999) *Vägval för Iran*. Stockholm. Utrikespolitiska Institutet.

Persson, S-Å (1972) *Det svenska gendarmeriet i Persien*. ur Ådahl, Andreas (red.) *Iran genom seklerna. En antologi*. s. 122-128. Stockholm. Norstedts.

Said, Edward W. (1993) *Orientalism*. Stockholm. Ordfronts Förlag.

Internet

Sökning på ordet *gendarmeri* i Nationalencyklopedin:

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=180999

2006-05-04 kl 14.07

Telefonsamtal

Skatteverket (folkbokföringen) i Nyköping.

2006-04-27. Kl. 11.10.

Tabellförteckning

Tabell 1. Pravitzs positiva och negativa uttalanden. s. 21. Källa: Pravitz, Hjalmar (1918) *Från Persien i stiltje och storm*. Stockholm. A.B. Dahlberg & Co:s Förlag.

Tabell 2. Nyströms positiva och negativa uttalanden. s. 28. Källa: Nyström, Per (1925) *Fem år i Persien som gendarmofficer*. Stockholm. Albert Bonniers Förlag.

Tabell 3. Bergdahls positiva och negativa uttalanden. s. 34. Källa: Bergdahl, Sven (1917) *”Polisrapport” från Teheran*. Stockholm. Albert Bonniers Förlag.

Svenskarna som var stationerade i Persien

Namn som efterföljs av † betecknar de som avlidit före år 1931.¹

1. Major Andén, Anders, Hjalmar
2. Polisman Bergdahl, Sven (dödsdatum saknas)
3. Polisman Bjurling, Petrus, Leopold
4. Major Borell, Efraim, Mendel, Verner †
5. Överste Carlberg, Eric
6. Major Carlström, Claes, Leonard (dödsdatum saknas)
7. Överste Edvall, Gustav, Laurentius
8. Underofficer Ekström, Martin, Eugen
9. Polisman Erfass, Ragnar (dödsdatum saknas)
10. Polisman Eriksson, Abraham, Edward †
11. Underofficer Eriksson, Magnus (dödsdatum saknas)
12. Överste Folke, Ivan
13. Kapten Fosselius, Ernst, Einar (dödsdatum saknas)
14. Major Frick, Per, Anders, Eric (dödsdatum saknas)
15. Överste Gleerup, Tage, Fredrik †
16. Överste Glimstedt, Petter Gustav †
17. Harvidsson²
18. Major de Hierta, Philip, Fredrik †

¹ Det är detta år Tobias Hübinette börjar sina register.

² Harvidsson finns inte med i Markus Ineichens avhandling men nämns i två av memoarböckerna som använts för undersökningen i denna uppsats.

19. Överte Hill, Ernest, Konrad, Nikolaus
20. General Hjalmarsson, Harald, Ossian †
21. Kapten Hellemarck, Erik, Gustav (dödsdatum saknas)
22. Underofficer Karlsson, Karl, Oscar †
23. Major Killander, Knut Knutsson
24. Major Klingberg, Knut, Filip
25. Major Källström, Helge, Gunnar †
26. Major Lewenhaupt, Erik, Axel †
27. Överste Lundberg, Hans, Albin (dödsdatum saknas)
28. Major Lundberg, Tor, Harald †
29. Major Lychnell, Torgny
30. Major de Maré, Nils (dödsdatum saknas)
31. Överte Möller, Boris, Frederik, Gotthard
32. Överste löjtnant Nicolin, Albert, Roland
33. Major Nordquist, Nils (dödsdatum saknas)
34. Major Norén-Brandel, Johan, Erik †
35. Överste Nyström, Per, Ludwig (dödsdatum saknas)
36. Major Ohlson, Johan Oscar †
37. Major Petersén, Carl
38. Major Pousette, Joseph, Emanuel
39. Major Pravitz, Gustav, Hjalmar †
40. Major Rönne, Fritz †

41. Underofficer Schiller, Carl
42. Major Skjöldebrand, Hugo, Oskar
43. Major Siefert, Sigurd, Victor
44. Polisman Sjöberg, Nils, Petter
45. Major Sonesson, Jean, Bernard (dödsdatum saknas)
46. Polisman Stålberg, Eric (dödsdatum saknas)
47. Underofficer Svensson, Arvid
48. Major Thorell, Ernesto
49. Överste Uggla, Allan, Robert
50. Polisman Westdahl, Johan, Carl, Gustav
51. Zettergren, Victor (befattning saknas)
52. Major Ångman, Nils, Robert, Arthur
53. Kapten Örtengren, Yngve, Napoleon (dödsdatum saknas)
54. Österberg, Nils, Axel (Befattning samt dödsdatum saknas)